

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta sociálních věd
Institut ekonomických studií

Bakalářská práce

2006

Jana Davidová

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta sociálních věd
Institut ekonomických studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Hospodářský vývoj Chorvatska
jako samostatného státu**

Vypracovala: Jana Davidová
Vedoucí: Doc. Ing. Karel Půlpán, CSc.
Akademický rok: 2005 / 2006

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila pouze uvedené
prameny a literaturu

V Praze dne

podpis studenta

Děkuji svému vedoucímu bakalářské práce Doc. Ing. Karlu Půlpánovi, CSc. za cenné rady a zájem, který věnoval mé práci.

Projekt bakalářské práce

Termín bakalářské zkoušky: letní semestr 2005/2006

Autor bakalářské práce: Jana Davidová

Vedoucí bakalářské práce: Doc. Ing. Karel Půlpán, CSc.

Název: **Hospodářský vývoj Chorvatska jako samostatného státu**

Téma:

Náplní této práce je popsat hospodářský vývoj Chorvatska v několika obdobích. Spíše jen krátce v době, kdy bylo součástí Jugoslávské federace, větší důraz je kladen na období osamostatnění a dále na dobu transformace ekonomiky a na přípravu pro vstup do EU.

Předpokládaná osnova:

1. Situace v Chorvatsku v 80. letech v rámci Jugoslávské federace
2. Osamostatnění
3. Chorvatsko ve válce
4. Období po válce
5. příprava na vstup do EU

Literatura:

Countries in transition 1998 – 2000: Vienna institute for comparative economic studies

Hladký, L.: Jugoslávská krize a její historické souvislosti, H&H, Jinočany, 1993

Tejchman, M.: Historické souvislosti rozpadu Jugoslávie, Praha: historic. Ústav, 1996

Pelikán J., Tejchman M.: Dějiny Jugoslávie (1918 – 1991) Karolinum, 1996

[http://sk.wikipedia.org/wiki/Chorv%
c3%A1tsko](http://sk.wikipedia.org/wiki/Chorv%c3%A1tsko)

www.evropska-unie.cz

V Praze dne 8.11.2005

Podpis:

Abstrakt

Úkolem této bakalářské práce je rozebrat hospodářství Chorvatska jako samostatného státu.

V první kapitole jsou uvedeny základní informace o této zemi a stručná historie zahrnující období, kdy bylo Chorvatsko součástí Jugoslávské federace.

Druhá kapitola pojednává o období po rozpadu Jugoslávie, kdy v Chorvatsku probíhala válka za nezávislost. Tato část také obsahuje srovnání s dalšími státy střední a východní Evropy, kde též probíhala ekonomická transformace.

Ve třetí kapitole je shrnut poválečný vývoj Chorvatska. Jsou zde popsány hlavní ekonomické indikátory – HDP, inflace, nezaměstnanost a další a jejich vývoj až do konce 90. let.

Poslední kapitola se zabývá vývojem chorvatské ekonomiky po roce 2000 do současnosti. Jsou tu uváděny hlavní rysy vývoje v reálné ekonomice, na trhu práce, v inflaci a ve státních financích a porovnání hlavních ekonomických indikátorů dalších zemí střední a východní Evropy. V současné době se již Chorvatsko dá považovat za fungující tržní ekonomiku, která se připravuje na vstup do Evropské unie. Má ovšem stále problémy, které je třeba nejdříve vyřešit.

Abstract

The main purpose of this bachelor's work is to describe economic development of Croatia as an independent and sovereign state. First chapter includes basic information and data about Croatia and short history including the era when Croatia was a member of former Yugoslavia.

Next chapter describes the years after Yugoslavia's decomposition when Croatia had to fight for its liberty and independency. War had negative impact on Croatia's economy. In this chapter there is also comparison with other East European countries in economic transition in that time. Next part concerns postwar development indicating main economic indicators and its progress until 2000. Finally there is a brief summary of Croatia's economic development from 2000 until present time. Conclusion could be summarized in few phrases. Croatia is a free-market based economy, main macroeconomic indicators point to relative stability. Deficits of state budget are under control. Bank sector is consolidated. Croatia opened its foreign trade and is a member of WTO. It has all prerequisites to become a future member of EU. But there still exist a lot of problems and reforms are needed, especially in judiciary and education sectors.

OBSAH

ÚVOD	9
1 CHORVATSKO SOUČÁSTÍ JUGOSLÁVIE	10
1.1 Základní údaje o Chorvatsku	10
1.2 Jugoslávie	11
1.2.1 <i>Hospodářský vývoj SFRJ od roku 1945</i>	11
1.2.2 <i>Průmysl</i>	17
1.2.3 <i>Vlastnické vztahy v zemědělství</i>	18
1.2.4 <i>Cestovní ruch</i>	19
1.2.5 <i>Bankovní soustava</i>	20
1.2.6 <i>Vnitřní obchod</i>	23
1.2.7 <i>Zahraniční obchod</i>	23
1.2.8 <i>Státní rozpočet</i>	26
1.2.8.1 <i>Platební bilance</i>	26
1.2.8.2 <i>Zahraniční úvěry</i>	27
2 CHORVATSKO PO OSAMOSTATNĚNÍ	29
2.1 HDP	29
2.2 Ceny	32
2.3 Nezaměstnanost	34
2.4 Mezinárodní obchod	37
2.5 Bankovní sektor	41
2.6 Rozpočet	42
3 POVÁLEČNÝ VÝVOJ CHORVATSKA	43
3.1 Reálný sektor	43
<i>HDP, průmyslová výroba, obchod</i>	43
3.2 Ceny	46
3.3 Trh práce	46

3.3.1	<i>Nezaměstnanost</i>	46
3.3.2	<i>Mzdy</i>	47
3.4	Platební bilance	48
3.5	Státní rozpočet	50
3.6	Bankovní sektor	51
4	CHORVATSKO PO ROCE 2000	54
4.1	Reálný sektor	54
	<i>HDP, obchod, průmyslová výroba</i>	54
4.2	Ceny	58
4.3	Trh práce	60
4.3.1	<i>Nezaměstnanost</i>	60
4.3.2	<i>Mzdy</i>	64
4.4	Platební bilance	65
4.5	Státní rozpočet	68
5	ZÁVĚR	71
6	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	73

ÚVOD

Úkolem této bakalářské práce je rozebrat hospodářství Chorvatska jako samostatného státu.

Na začátek jsou uvedeny základní informace o této zemi a stručná historie zahrnující období, kdy bylo Chorvatsko ještě součástí Jugoslávské federace, v níž se řadilo mezi nejbohatší členské státy.

Druhá kapitola pojednává o období po rozpadu Jugoslávie, kdy Chorvatsko vedlo válku za svou samostatnost a nezávislost. Boje měly pochopitelně negativní vliv na transformující se ekonomiku. Tato kapitola také podává srovnání s dalšími státy střední a východní Evropy, kde probíhala ekonomická transformace z centrálně plánovaného hospodářství na tržní ekonomiku.

V další části práce je rozebrán poválečný vývoj, v němž se Chorvatská republika musela vypořádat s následky války. Jsou zde analyzovány hlavní ekonomické indikátory (HDP, inflace, nezaměstnanost a další) a jejich vývoj až do konce 90. let 20. století.

V poslední kapitole je shrnut vývoj chorvatské ekonomiky po roce 2000 až do současnosti. Jsou zde uváděny hlavní rysy vývoje v reálné ekonomice, na trhu práce, v inflaci a ve státních financích a též porovnání s několika státy střední a východní Evropy.

1 CHORVATSKO SOUČÁSTÍ JUGOSLÁVIE

1.1 ZÁKLADNÍ ÚDAJE O CHORVATSKU

Chorvatská republika (Republika Hrvatska) se geograficky nachází na pomezí střední a jihovýchodní Evropy, rozkládá se na Balkánském poloostrově na břehu Jaderského moře a na mnoha ostrovech v Jaderském moři. Patří mu 2/3 jaderského pobřeží – Istrie a Dalmácie. Jeho rozloha je 56 542 km², z toho souš zaujímá 56 414 km² a voda 128 km². Její vnitřní a teritoriální moře měří 31 067 km².

Hraničí se Slovinskem, Maďarskem, Srbskem, Bosnou a Hercegovinou a Černou Horou, při mořské hranici s Itálií, Slovinskem a Černou Horou.

Chorvatská republika byla vyhlášena 25.1.1991, uznána státy ES až 15.1.1992.

Od roku 2004 je Chorvatsko oficiálním kandidátem do EU.

Od roku 1992 se dělí na 21 žup (županija), které se dělí dále na obštiny (v průměru kolem 10 – 20).

Úředním jazykem je chorvatština, která se píše latinkou, (Istrijská župa – italština). Chorvatskou měnou je KUNA, jež se dělí na 100 lip.

Počet obyvatel je asi 4 437 460¹, hustota obyvatel se pohybuje kolem 80/km². V Chorvatsku žije 90,6 % Chorvatů, 4,5 % Srbů, 0,5 % Bosňáků, Maďaři tvoří obyvatelstvo z 0,4 %, Slovinci z 0,3 %, Čechů je tam 0,2 %, 0,3 % tvoří Albánci, Černohorci 0,1 %, Romové 0,2 % a ostatní 3,9 %². Velký počet Chorvatů žije mimo Chorvatskou republiku, v důsledku neustálé emigrace od 19. století. Více než polovina obyvatel žije ve městech. Chorvaté jsou převážně římsko – katolického vyznání, menšiny z části vyznávají pravoslaví a islám.

Hlavním a zároveň i největším městem Chorvatské republiky je *Záhřeb* (Zagreb). Je to hospodářské, dopravní, kulturní a vědecké centrum země, je jejím národním symbolem.

¹ Údaj z roku 2001, Central bureau of statistics. www.dzs.hr/defaulte.html

² Údaj z roku 2001, <http://sk.wikipedia.org/wiki/Chorv%e3%A1tsko>

1.2 JUGOSLÁVIE

Ekonomické vztahy v Jugoslávii prošly několika fázemi.

V poválečném období se systém národního hospodářství budoval podle sovětského vzoru, státní aparát měl rozhodující úlohu v plánování a řízení veškeré hospodářské činnosti, po roce 1950 prošel ale výraznějšími proměnami. Probíhala postupná decentralizace řízení. Rostla úloha trhu a na ovlivňování podniků používaly centrální orgány hlavně nepřímé nástroje řízení. Podniky měly v řízení větší pravomoce. Byly řízeny dělnickými radami, které charakterizovaly samosprávný systém.

1.2.1 Hospodářský vývoj SFRJ od roku 1945

Po válce patřila Jugoslávie mezi nejvíce postižené země, ztratila kolem 11 % obyvatelstva. Málo výkonný a zaostalý průmysl byl z nemalé části zničený, také zemědělství bylo ve velmi špatném stavu, hlad hrozil i v úrodných oblastech. Celkové materiální škody, způsobené válkou, se odhadovaly na 45 mld. dolarů. Národní důchod se snížil o 9 mld. USD.³

Během necelých dvou let po osvobození byly obnoveny všechny důležitější průmyslové kapacity i základní dopravní síť. Celkový objem průmyslové výroby, který byl v roce 1946 asi o 20 % nižší než v roce 1939, překročil již v roce 1947 předválečnou úroveň o 19,6 %⁴.

Obnovovací procesy v zemědělství byly značně komplikovanější a vyžadovaly delší časové období. Zemědělská výroba překročila svou předválečnou úroveň teprve v roce 1957.

V letech 1945 – 48 bylo provedeno znárodnění a uskutečněna pozemková reforma. Formy vyvlastnění se lišily a byly uplatňovány postupně. Nejprve proběhla v roce 1945 konfiskace majetku národních nepřátel, čímž přešlo do rukou státu 55 % průmyslu hned v prvním roce po osvobození.

Jedním z opatření dočasného charakteru byla státní správa nad majetkem nepřítomných jugoslávských osob a nad cizím kapitálem zemí, které nebyly s Jugoslávií

³ Košťák, V. a kol.: Jugoslávie, 1982, s.79

⁴ Košťák, V. a kol.: Jugoslávie, 1982, s.79

v nepřátelských vztazích. Touto cestou byl převzat do státní správy veškerý cizí majetek v zemi (mj. 27 % průmyslu). Podíl státu na vlastnictví průmyslových podniků vzrostl na 82 %.

Zvláštní formou vyvlastnění byla agrární reforma, prováděná podle zákona ze srpna 1945. Znamenala likvidaci zbytků feudálních vztahů a kapitalistických velkostatků v zemědělství Jugoslávie. Půda byla přidělena těm, kdo ji obdělávali.

Další formou vyvlastnění bylo znárodnění soukromých výrobních podniků, které mělo dvě etapy. Roku 1946 byly vyvlastněny všechny hospodářské podniky svazového i republikového významu (tj. všechny větší průmyslové a stavební podniky, bankovní a pojišťovací organizace, velkoobchod, léčebná a lázeňská zařízení, doprava). V dubnu 1948 proběhla druhá etapa vyvlastnění, během níž byly vyvlastněny ostatní průmyslové podniky, čímž byl úplně likvidován kapitalistický sektor a stát se tak stal vlastníkem rozhodujících výrobních prostředků. Rozsahem i tempem znárodnění Jugoslávie těsně po válce předstihla všechny další země (s výjimkou nevýznamné Albánie).

V dubnu roku 1947 byl přijat první pětiletý plán a byl tak zahájen proces socialistické industrializace země, jež měl přetvořit Jugoslávii v průmyslově agrární zemi, rozvinout výrobu, zlepšit celkovou hospodářskou situaci v zemi. Z úhrnu investic, které byly v letech 1947 – 51 do toho vloženy, připadlo 42 % na průmysl, 26 % na dopravu, 8 % na zemědělství a lesnictví, na ostatní odvětví 4 % a na nevýrobní sféru 20 %.⁵

Situaci zkomplikovaly ne příliš dobré politické vztahy s ostatními socialistickými státy, s nimiž do roku 1950 vzájemné obchodní styky byly ukončeny. Jugoslávie se proto přeorientovala na kapitalistické státy, které ji poskytovaly úvěry i bezplatnou pomoc.

Hospodářský vývoj se v průběhu pětiletky dost od původního plánu odchyloval. V letech 1951 – 52 došlo k mírnému poklesu tempa růstu průmyslové výroby. Ale od roku 1955 se průmyslová výroba rozvíjela rychleji, nejrychlejší rozvoj mělo strojírenství, chemický průmysl a energetická a metalurgická základna. Byly vybudovány desítky strojírenských závodů, elektronické závody Rade Končar a Nikola Tesla v Záhřebu, největší jugoslávská loděnice (Treči maj) v Rijece a další průmyslové objekty.

⁵ Průcha, V. a kol.: Hospodářské dějiny evropských socialistických zemí, Svoboda, 1977, s. 244

Ve spotřebním průmyslu však situace dobrá nebyla. Výroba textilu se např. za léta 1949 – 53 snížila téměř o 30 %, výroba potravinářského průmyslu silně kolísala. Toto zapříčinilo celkovou nestabilitu trhu, cenové výkyvy a zvyšování pasív jugoslávské obchodní i platební bilance. V období let 1951 – 56 byly vypracovány pouze roční hospodářské plány.⁶

Rok 1955 byl rokem nástupu nové hospodářské politiky, jejímž cílem v oblasti investic byla změna struktury a celkové omezení investic. Investice do průmyslu byly omezeny ve prospěch investic do zemědělského sektoru a jiných odvětví (např. stavebnictví), investice do těžkého průmyslu byly sníženy ve prospěch odvětví, vyrábějících spotřební zboží. Nová hospodářská politika měla poměrně dobré výsledky, jež se projevily výrazněji zejména v roce 1957, podařilo se částečně vyrovnat disproporce mezi výrobou výrobních prostředků a výrobou spotřebních předmětů. Také zemědělství vykázalo pozitivní výsledky.

Druhý pětiletý plán (1957 – 61) se podařilo splnit za čtyři roky a došlo při něm k dynamickému rozvoji národního hospodářství, k růstu osobní a společenské spotřeby. Tempo růstu ekonomiky každoročně překračovalo 10 %, ⁷ průměrný roční přírůstek průmyslové výroby dosáhl 13 % a zemědělské výroby 5 %. Pozitivní vliv měl také rychlý rozvoj turistického ruchu. Především díky rozvoji výroby spotřebního zboží a zemědělské produkce došlo k lepšímu zásobování vnitřního trhu a zvýšení vývozu.⁸

I přes tyto úspěchy však přetrvávaly vážné ekonomické i sociální problémy. V roce 1957 byl počet nezaměstnaných 124 000 a do roku 1961 se zvýšil až na 233 000, někteří odcházeli za prací do zahraničí. Deficit obchodní bilance v roce 1957 dosáhl už neúnosné výše, vývoz tvořil 60 % dovozu.⁹ Splácení dluhů bylo odkládáno a stávalo se stále větším problémem.

Třetí pětiletý plán (1961 – 65) již neznamenal takový hospodářský rozvoj. (V roce 1962 bylo od této pětiletky upuštěno a mezi roky 1963 – 65 byly jen roční plány.) Během prvních let došlo ke zpomalení rozvoje průmyslové výroby a k poklesu zemědělské výroby. Ale v období 1963 – 65 byla dynamika růstu průmyslové výroby již obnovena – roční přírůstky 16 %.¹⁰

⁶ Košťák, V. a kol.: Jugoslávie, 1982, s.81

⁷ Pelikán, J., Tejchman, M.: Dějiny Jugoslávie (1918 – 1991), 1994, s. 62

⁸ Košťák, V. a kol.: Jugoslávie, 1982, s. 81

⁹ Průcha, V. a kol.: Hospodářské dějiny evropských socialistických zemí, Svoboda, 1977, s. 250

¹⁰ Košťák, V. a kol.: Jugoslávie, 1982, s. 81

Čtvrtý pětiletý plán (1966 – 70) vykázal zpočátku zpomalení rozvoje průmyslové výroby, zaměstnanosti a vývozu, než tomu bylo v letech 1963 a 64, a také stouply životní náklady vlivem pokračující inflace v ročním průměru o víc než 10 %.¹¹ Jeho výsledky byly ovlivněny hospodářskou reformou z roku 1965, která měla za úkol postupně vytvořit podmínky pro samostatnou hospodářskou činnost podniků. Reforma byla zaměřena zejména na růst produktivity práce, na likvidaci nerentabilních výroby, omezení nadměrné investiční činnosti, diferenciaci platů podle výkonu, cen podle společensky nutných nákladů a zvýšení vývozu. Byl stanoven nový kurs dináru, nový celní tarif a vytvořen volnější devizový režim. V oblasti zahraničního obchodu došlo ke zrovnoprávnění výrobních a obchodních organizací a byly provedeny změny v cenových relacích.

Hned na začátku *pátého pětiletého plánu* (1971 – 75) musela být provedena významná opatření ke stabilizaci ekonomiky, došlo k omezení investic, úvěrů a devizových výdajů. Tato opatření měla příznivý vliv na platební bilanci, na vztah celkové výroby a spotřeby a na celé hospodářství.

Šestý pětiletý plán (1976 – 80) měl především zajistit rychlé pokračování industrializace. Předpokládalo se, že společenský produkt poroste v průměru o 7 % ročně. Přes zhoršené podmínky se úkoly dařily plnit. V roce 1978 činil hrubý národní produkt v přepočtu na jednoho obyvatele 2390 dolarů.¹² Díky liberalizaci ekonomiky v 60. letech si ale Jugoslávie začala žít nad poměry a spotřebovávala víc než vyráběla. V letech 1969 – 78 rostla spotřeba v průměru o 6 % rychleji než HDP, nadměrný růst příjmů vzhledem k produktivitě práce vedl ke zvyšování inflace, která zase zapříčinila zvyšování schodku platební bilance. Roku 1979 dosáhla inflace 18 % a schodek platební bilance činil 3 400 000 dolarů.¹³

Velkým problémem Jugoslávie byla také značně odlišná ekonomická vyspělost jednotlivých území. Tabulka 1.1. porovnává hospodářskou úroveň mezi jednotlivými oblastmi pro rok 1971:

¹¹ Průcha, V. a kol.: Hospodářské dějiny evropských socialistických zemí, Svoboda, 1977, s. 256

¹² Košťák, V. a kol.: Jugoslávie, 1982, s. 83

¹³ Pirjevec, J.: Vznik, vývoj a rozpad Karadjordjevicovy a Titovy Jugoslávie 1918 – 1992, Argo 2000, s. 408 - 409

Tab. 1.1. Vybrané ukazatele hospodářské úrovně oblastí SFRJ v roce 1971

ukazatel	SFRJ	Bosna a Hercegovina	Černá Hora	<i>Chorvatsko</i>	Makedonie	Slovinsko	Srbsko	Z toho		
								Vlastní Srbsko	Vojvodina	Kosovo
Hustota obyv. na 1 km ²	80,2	73,2	38,3	78,3	64,1	85,3	95,6	93,8	90,8	114,2
Obyvatelstvo v %	100,0	18,2	2,6	21,6	8,0	8,4	41,2	25,6	9,5	6,1
Obyvatelstvo ekon. aktivní v %	100,0	16,4	2,4	22,8	7,4	8,7	42,3	27,3	10,2	4,8
Relace na 1 obyvatele:										
Národní důchod	100,0	63,3	67,2	122,8	72,4	185,3	94,3	99,0	121,0	32,0
Průmyslová výroba	100,0	65,2	50,2	117,8	71,5	236,5	86,9	98,3	93,2	29,2
Zeměděl. výroba	100,0	63,4	54,2	109,6	90,0	87,3	118,6	102,1	210,3	44,4
Maloobchodní obrat	100,0	71,6	84,5	126,2	73,4	178,0	89,1	94,2	108,2	37,3
Prům. čistý příjem na osobu	100,0	95,5	88,8	109,2	82,8	114,7	94,1	94,2	96,4	82,3

Pramen: Průcha, V. a kol.: Hospodářské dějiny evropských socialistických zemí, 1977, s 454

Z tabulky je zřejmé, že Chorvatsko bylo spolu se Slovinskem nejvyspělejší republikou SFRJ.

Tabulka 1.2. ukazuje, že relativní úroveň národního důchodu se v Chorvatsku proti ostatním oblastem zvětšila opravdu výrazně, zejména do poloviny padesátých let.

Tab. 1.2. Národní důchod podle oblastí SFRJ:

Republika, oblast	Podíl v %				Národní důchod na 1 obyvatele (SFRJ = 100%)		
	Území	obyvatelstvo	Národní důchod				
	1970	1970	1952	1970	1947	1955	1970
Slovensko	7,8	8,4	16,7	16,5	175	194	192
Chorvatsko	22,8	21,6	21,1	27,1	72	122	127
Vojvodina	8,4	9,6	9,0	9,9	109	102	110
Srbsko ¹⁴	18,9	25,6	24,4	25,8	94	86	92
Makedonie	10,2	8,0	4,5	5,1	62	61	66
Černá Hora	5,4	2,6	1,6	1,8	71	62	62
Bosna a Hercegovina	20,0	18,2	14,6	12,0	83	79	61
Kosovo	4,3	6,0	2,3	1,8	52	40	31
SFRJ	100,0	100,0	100,0	100,0	100	100	100

Pramen: Průcha, V. a kol.: Hospodářské dějiny evropských socialistických zemí, 1977, s 454

Na začátku 80. let bylo nutné provést změny v hospodářství, přijmout odpovídající opatření. Roku 1980 tvořil dluh v konvertibilní měně 1/4 HDP, na to však nepružná ekonomika nedokázala zareagovat potřebným zvýšením výroby.¹⁵ Inflation a nezaměstnanost však pořád stoupaly, rozdíly mezi jednotlivými oblastmi se dále zvyšovaly.

V roce 1982 už byla hospodářská situace katastrofální. Příliv zahraničních úvěrů prudce klesl, devizové rezervy nedosáhly ani 2 mld. dolarů. Stát měl zaplatit úroky z poskytnutých úvěrů v hodnotě 5 mld. dolarů. Americká vláda pomohla a Jugoslávii byl poskytnut další úvěr, 6,5 mld. dolarů. Byla přijata další opatření, přísný úsporný program. Během let 1983 – 84 inflace dosáhla 60 %, počet nezaměstnaných byl již

¹⁴ Bez oblastí Vojvodiny a Kosovo, které se uvádějí zvlášť.

¹⁵ Pirjevec, J.: Vznik, vývoj a rozpad Karadjordjevicovy a Titovy Jugoslávie 1918 – 1992, Argo 2000, s. 417

téměř 1 mil.¹⁶ Šedá ekonomika vzkvétala. Časem byl přijat zákon o zrušení ztrátových podniků a o závislosti platů na produktivitě.

Roku 1988 nabyl platnosti program dlouhodobé hospodářské stabilizace. Podpora přišla od MMF v hodnotě 260 mil dolarů a 650 mil dolarů od západních států, sdružených v tzv. Pařížském klubu, spolu se Světovou bankou. Koncem roku 1989 však došlo k 50 % měsíční inflaci, průmysl a zemědělská produkce se dále snižovaly, nezaměstnanost se pohybovala kolem 1 mil, 1/3 práceschopného obyvatelstva žila pod hranicí životního minima.¹⁷

Brzy byl přijat program na liberalizaci hospodářství, stabilizaci dináru a privatizaci. V první polovině roku 1990 se projevíly jisté úspěchy. Rozvážnou monetární politikou, vycházející ze zmrazení mezd a částečného uvolnění cen, se podařilo snížit inflaci z 2500 % na nulu, nepodařilo se však obnovit společný trh.¹⁸

V roce 1991 výroba v Jugoslávii klesla na úroveň roku 1976 a byla asi o 15 % nižší než v roce 1990, inflace v tomto roce dosáhla asi 235,2 % (dvakrát více než v roce 1990).¹⁹

1.2.2 Průmysl

Průmyslová výroba a hornictví se na tvorbě národního důchodu Jugoslávie podílely největší měrou. Dále bylo důležité také zemědělství, obchod a pohostinství, stavebnictví, doprava a spoje. Průmysl zaujímal také první místo při rozdělování investic (Např. v roce 1979 připadlo z jejich celkového objemu 278, 4 mld. dinárů 101,7 mld. na rozvoj průmyslové výroby)²⁰.

V období 1953 – 70 se struktura jugoslávského hospodářství změnila tímto způsobem: průmysl (bez řemesla a stavebnictví) z 20,4 % na 35,4 %, zemědělství, lesnictví a rybnářství ze 43,3 % na 21,8 %, obchod s cestovním ruchem ze 14,7 % na 20,6 %.

¹⁶ Pirjevec, J.: Vznik, vývoj a rozpad Karadjordjevicovy a Titovy Jugoslávie 1918 – 1992, Argo 2000, s.427, 433

¹⁷ Pirjevec, J.: Vznik, vývoj a rozpad Karadjordjevicovy a Titovy Jugoslávie 1918 – 1992, Argo 2000, s. 453, 455

¹⁸ Pirjevec, J.: Vznik, vývoj a rozpad Karadjordjevicovy a Titovy Jugoslávie 1918 – 1992, Argo 2000, s. 462

¹⁹ HN 3.1.1992 předběžné výsledky r.1991 podle feder. stat. úřadu

²⁰ Košťák, V. a kol.: Jugoslávie, 1982, s.78

Rychle se průmyslová výroba rozvíjela v první polovině 60. let, poté se růst zpomalil. V roce 1970 již měla SFRJ průmyslovou výrobu o 123 % vyšší ve srovnání s rokem 1960.²¹

Těžba nerostných surovin

Jugoslávie měla rozsáhlé nerostné bohatství. Významná byla *těžba ropy*. Její roční produkce stoupla v letech 1950 – 70 ze 110 tis. na 2,9 mil.tun.²² V roce 1977 to byly necelé 4 mil. tun a v roce 1979 4,1 mil. tun, což představovalo 5. místo v Evropě po SSSR, Velké Británii, RSR a NSR.²³

Těžba *zemního plynu* se rozvíjela zejména po roce 1960, v roce 1979 činila 1,9 mld. m³. Za období 1965 – 77 se zvýšila 5,7krát²⁴ a do roku 1978 plně kryla domácí potřebu. Naleziště zemního plynu měla Jugoslávie v severní části Srbska, ve Vojvodině, v Chorvatsku na území Panonie.

1.2.3 Vlastnické vztahy v zemědělství

Jugoslávie byla před 2. světovou válkou zemědělským státem. V průběhu výstavby socialismu prošlo zemědělství výraznými změnami, které zde však měly odlišný charakter v porovnání s ostatními socialistickými zeměmi.

Roku 1945 byl schválen *zákon o agrární reformě a kolonizaci*, který omezoval maximální výměru soukromě obdělávané půdy na 20 – 30 ha. Touto cestou získaný půdní fond (činil přes 1,5 mil. ha) byl pak rozdělen bezzemkům, chudým rolníkům a osídlencům.

Rokem 1948 začala radikální kolektivizace kolchozního typu. Na venkově byly zakládány státní statky a zemědělská výrobní družstva (v roce 1950 již kolem 7000). Zemědělská technika byla soustředěna ve státních strojních stanicích.

Soukromé vlastnictví půdy bylo dále omezeno *zákonem o pozemkovém fondu* z roku 1953, který omezil horní hranici soukromého pozemkového vlastnictví na 10 - 15 ha (podle úrodnosti) obdělávané půdy.

²¹ Průcha, V. a kol.: Hospodářské dějiny evropských socialistických zemí, Svoboda, 1977, s. 258

²² Průcha, V. a kol.: Hospodářské dějiny evropských socialistických zemí, Svoboda, 1977, s. 259

²³ Košťák, V. a kol.: Jugoslávie, 1982, s. 86

²⁴ Košťák, V. a kol.: Jugoslávie, 1982, s. 86

Špatný stav zemědělství a celkové změny hospodářské politiky byly důvodem k tomu, že byla provedena zásadní reorganizace celého družstevního sektoru. Během let 1953 – 54 bylo rozpuštěno asi 5000 neprosperujících družstev, ta zbylá začala podnikat na principech samosprávy a rozdělování důchodu.²⁵ Rozpuštěny byly také strojní a traktorové stanice. V zemědělství tak zbyly pouze dva sektory – a to společenský (socialistický) a soukromý.

Rozhodující postavení získal soukromý sektor, na který časem připadlo téměř 85 % obdělávané půdy a 60 – 80 % rostlinné a živočišné produkce.

Společenský sektor se postupně upevňoval. V roce 1969 obhospodařoval přes 2,3 mil. ha půdy (tedy téměř 15 % celkových zemědělských ploch) a měl významnou účast na celkové zemědělské výrobě.²⁶

Později byly ve společenském sektoru tři typy zemědělských hospodářství:

- zemědělské závody, farmy a kombináty (bylo jich asi 1 100, zaměstnávaly skoro 70 % osob pracujících ve společenském sektoru)
- družstva všeobecného typu (vedle vlastní výroby) v kooperaci se samostatně hospodařícími rolníky
- zemědělská výrobní družstva

V roce 1975 bylo celkově asi 2 650 zemědělských organizací ve společenském sektoru a pracovalo v nich kolem 220 000 osob.²⁷

V roce 1971 připadalo z ekonomicky činného obyvatelstva 44,6 % na zemědělství, lesnictví a rybnářství, 28,3 % na dopravu, obchod a nevýrobní sféru. 17,7 % na průmysl, 4,5 % na stavebnictví, 4,9 % na řemeslo.²⁸

1.2.4 Cestovní ruch

Cestovní ruch byl pro jugoslávské hospodářství velmi důležitý.

Devizové výnosy turistického ruchu pomáhaly vyrovnávat schodky platební bilance. Důležité k tomu byly také transfery mezd jugoslávských občanů v zahraničí. V roce 1970 mzdový transfer z ciziny ve výši 5,5 mld dinárů odpovídal 26 % celkového

²⁵ Počátkem 60. let bylo družstev už jen několik desítek. (Průcha, V. a kol.: Hospodářské dějiny evropských socialistických zemí, Svoboda, 1977, s. 246)

²⁶ Košťák, V. a kol.: Jugoslávie, 1982, s. 100

²⁷ Průcha, V. a kol.: Hospodářské dějiny evropských socialistických zemí, Svoboda, 1977, s. 259

²⁸ Průcha, V. a kol.: Hospodářské dějiny evropských socialistických zemí, Svoboda, 1977, s. 253

vývozu. Z cestovního ruchu byl příjem 3,4 mld dinárů (16 % vývozu), výdaje za cesty Jugoslávčů v zahraničí dosáhly 1,6 mld dinárů.²⁹

V 60. letech počet návštěvníků ze zahraničí stoupl z 873 tis. na 4 748 tis. a počet poskytnutých noclehů z 3,5 mil. na 22,6 mil. Nejvíce turistů přijíždělo z NSR, Rakouska, Itálie a ze socialistických zemí především hosté z ČSSR. V roce 1974 soustřeďovala JSFR asi 4 % evropského cestovního ruchu.³⁰

Léta 1975 – 77 byla obdobím stagnace přílivu turistů. Také rok 1979 nebyl příliš úspěšný.

V roce 1977 navštívilo Jugoslávii 5,6 mil. zahraničních turistů, v roce 1978 to bylo 6,4 mil³¹. Devizové příjmy z cestovního ruchu dosáhly 841 mil. dolarů v roce 1977, asi 1 mld. v roce 1978. V roce 1977 se devizový příjem podílel na jugoslávském vývozu zboží a služeb asi z 16 %, na krytí pasivní obchodní bilance 19,2 % a na národním důchodu 3,1 %. Plán však předpokládal větší přínos.

V 80. letech to byly v Chorvatsku právě devizové zisky z turistiky, také z průmyslu a prostředky občanů pracujících v zahraničí, jež tam mírnily hospodářskou krizi.

1.2.5 Bankovní soustava

Bankovní soustava Jugoslávie, která je popsána níže, vznikla na základě zákona o Národní bance Jugoslávie a jednotném měnovém systému národních bank republik a autonomních oblastí z 13. 12. 1976 a zákona o základech úvěrové a bankovní soustavy z 15. 1. 1977³².

Jugoslávskou bankovní soustavu tvořily:

- národní banka Jugoslávie
- interní, základní a sdružené banky
- bankovní konsorcia
- samosprávné fondy
- spořitelní a úvěrní organizace

²⁹ Průcha, V. a kol.: Hospodářské dějiny evropských socialistických zemí, Svoboda, 1977, s. 262 - 263

³⁰ Průcha, V. a kol.: Hospodářské dějiny evropských socialistických zemí, Svoboda, 1977, s. 264

³¹ Košťák, V. a kol.: Jugoslávie, 1982, s. 114

³² Košťák, V. a kol.: Jugoslávie, 1982, s. 122

Vrcholným orgánem bankovní soustavy byla Národní banka Jugoslávie, Bělehrad (Narodna banka Jugoslavije, Beograd) – emisní banka, samostatná organizace federace, která měla za úkol spolu s ostatními národními bankami republik a autonomních oblastí zabezpečovat cíle jednotné měnové a úvěrové politiky, jež stanovila federální vláda. Navrhovala zásady jednotné měnové politiky a v souladu s nimi zajišťovala určený objem oběživa.

Spolu s národními bankami republik a autonomních oblastí kontrolovala banky a ostatní finanční organizace, zda dodržovaly opatření jednotné úvěrové politiky a společné emisní, měnové a devizové politiky.

Národní banka Jugoslávie měla následující úkoly:

1. Emise bankovek a mincí
2. Regulace množství oběživa
3. Zajišťování likvidity bank a jiných finančních organizací.
4. Zajišťování likvidity vůči zahraničí – regulace platebního styku se zahraničím.
5. Tzv. vojenský servis – činnost pro Jugoslávskou národní armádu
6. Další činnosti – týkalo se státních půjček vnitřních a zahraničních.

Její činnost byla řízena *radou guvernérů*, skládající se z guvernéra Národní banky a guvernérů národních bank republik a autonomních oblastí. Navenek byla Národní banka Jugoslávie zastupována guvernérem banky na základě svazového zákona, statutu Národní banky Jugoslávie a usnesení rady guvernérů. Za plnění svých úkolů zodpovídala národní banka Svazové skupštině a Svazové výkonné radě. Za její závazky ručila federace. Podle zvláštního svazového zákona ručila Národní banka za spořitelní vklady u bank a spořitelén.

Od 1.3. 1978 intervenovala Národní banka už jen dvě světové měny – americký dolar a západoněmeckou marku, čímž se zbavila povinnosti udržování rovnováhy na devizovém trhu u ostatních kótovaných měn. Tyto dvě měny měly pro jugoslávský platební styk se zahraničím ohromný význam. Podle statistických údajů jugoslávského devizového trhu připadalo v roce 1977 ze všech operací 42 % na dolar, 21 % na západoněmeckou marku a zbývajících 37 % na 18 ostatních kótovaných měn³³.

³³ Košťák, V. a kol.: Jugoslávie, 1982, s. 118

Druhy bank a dalších finančních organizací:

- Interní banky – ty byly zakládány hospodářskými organizacemi, které byly na sobě vzájemně závislé výrobní nebo obchodní činností, poskytovaly jim odborné finanční služby.
- Základní banky – zakládány hospodářskými organizacemi a jejich integracemi s působností v místě nebo v určité oblasti. Výkonným orgánem byl výkonný výbor banky. Hlavními úkoly těchto bank bylo poskytování úvěrů, shromažďování finančních prostředků, vydávání cenných papírů, devizové operace apod.
- Sdružené banky – ty zakládaly základní banky a také se zabývaly podobnými činnostmi. Hlavně šlo o akumulaci finančních prostředků k realizaci rozvojových plánů a plánů společenskopolitických jednotek, na jejichž uskutečnění už základní banky nestačily.
- Bankovní konsorcia – zakládali je členové sdružených bank a specializovaných finančních organizací společně se zahraničními bankami nebo finančními organizacemi. V nich šlo především o širší sdružování finančních prostředků a zajišťování úvěrů v zemi i v zahraničí.
- Samosprávné fondy – měly za úkol hromadit finanční prostředky k uspokojování společných zájmů a potřeb nejen výrobních organizací socialistického sektoru.
- Spořitelní a úvěrní organizace – přijímaly úspory občanů, poskytovaly jim úvěry, prováděly různé finanční operace na jejich účty.
- Spořitelny – přijímaly vklady od občanů, vedly běžné účty a žiroúčty, poskytovaly úvěry, prováděly různé finanční operace.
- Poštovní spořitelna – prováděla běžné služby občanům, poukázkovou službu se zahraničím a další činnosti z oblasti spojů jménem a na účet organizace.
- Ostatní spořitelní a úvěrové organizace – byly zakládány za účelem zajišťování peněžních prostředků, různých finančních operací.

Jugoslávská banka pro mezinárodní hospodářskou spolupráci byla ústředním místem pro koordinaci zahraničně obchodní činnosti jugoslávských podniků. Její činnost byla zaměřena na investování cizích peněžních prostředků do jugoslávských podniků,

obstarávání úvěrů na financování vývozu zařízení a lodí. Měla za úkol podporovat dlouhodobou hospodářskou a finanční spolupráci jugoslávských a zahraničních firem.

1.2.6 Vnitřní obchod

Znárodnění obchodu bylo provedeno v roce 1948, došlo také k velkým změnám v obchodní síti. Ani zde nehrál soukromý sektor významnou roli. Soukromých obchodů a prodejen malovýrobců (řemeslníci a rolníci) bylo malé množství. Ve větším rozsahu existovaly v jugoslávské maloobchodní síti samostatné obchodní podniky společenského sektoru, dále také síť družstevních prodejen.

Chorvatská obchodní síť patřila časem k nejmodernějším a nejrozvinutějším v zemi.

1.2.7 Zahraniční obchod

Zahraniční obchod byl pro Jugoslávii nejvýznamnějším úsekem vnějších ekonomických vztahů. Představoval asi 2/3 vývozních a přes 4/5 dovozních vztahů. Podle tabulky 1.3. je zřejmé, že podíl, které tvořilo zboží na celkovém exportu, se postupně snižovalo ve prospěch služeb. Rovněž v importu tomu tak bylo.

Tab. 1.3. Zahraniční obchod (v %)

Ukazatel	1960	1965	1970	1975
Vývoz – zboží	78,8	72,1	69,1	66,1
Vývoz – služby	21,2	27,9	30,9	33,9
Dovoz – zboží	91,8	86,5	89,6	88,5
Dovoz – služby	8,2	13,5	10,4	11,5

Pramen: Košťák, V. a kol.: Jugoslávie, 1982, s. 132
(Původní: Statistički godišnjak SFRJ 1977)

Mezi léty 1960 – 70 se jeho obrat v přepočtu na 1 obyvatele zvýšil ze 76 na 222 dolarů³⁴.

Proti předválečnému i bezprostředně poválečnému období se struktura vývozu dost změnila. Územní orientace: Do roku 1965 stoupal podíl socialistických zemí, přesto se

³⁴ Průcha, V. a kol.: Hospodářské dějiny evropských socialistických zemí, Svoboda, 1977, s. 262

většina obchodního obratu stále uskutečňovala s vyspělými kapitalistickými státy. Jugoslávie obchodovala především s Itálií, USA, NSR, SSSR, NDR a ČSSR.

Výrobky jugoslávských podniků však měly nízkou kvalitu, byly proto většinou ve vyspělých státech neprodejné.

Obrat

Ačkoli po válce v roce 1950 představoval obrat zahraničního obchodu Jugoslávie jen 0,3 % světového obchodu, tak díky svému dynamickému rozvoji v roce 1977 byl již 31,6krát vyšší než v roce 1950 a představoval 0,64 % světového obchodu.³⁵

V 60. letech a po roce 1973 rostl obrat jugoslávského zahraničního obchodu rychleji než průmyslová výroba a národní důchod.

Následující tabulka popisuje průměrné roční přírůstky vždy během pěti let (s výjimkou posledního údaje):

Tab. 1.4. Obrat zahraničního obchodu

Období	Průměrné roční přírůstky (v %)
1951 – 55	12,6
1956 – 60	14,8
1961 – 65	11,3
1966 – 70	13,8
1971 – 75	15,7
1976 – 77	13,6

Pramen: Košťák, V. a kol.: Jugoslávie, 1982, s. 134

Obchodní bilance

Jugoslávie měla ve všech letech poválečného období pasivní bilanci zahraničního obchodu. V 1. polovině 60. let se sice pasivní saldo snižovalo, pak ale zase začalo narůstat. V období 1962 – 69 se toto pasívum pohybovalo na úrovni méně než 1/2 celkového vývozu, poté rychle rostlo a v roce 1977 dosáhlo více než 4/5 celkové hodnoty vývozu (83 %).³⁶ Neustále se zvyšující dovoz vedl ke stále větší dovozní

³⁵ Košťák, V. a kol.: Jugoslávie, 1982, s. 133

³⁶ Košťák, V. a kol.: Jugoslávie, 1982, s. 134

závislosti na rozhodujících úsecích výroby i spotřeby a k chronickému deficitu obchodní bilance, která pro Jugoslávii znamenala vážný problém.

Nepříznivý vývoj obchodní bilance SFRJ dokládá následující tabulka:

Tab. 1.5. Vývoz, dovoz a obchodní bilance (v mil. dinárů)

rok	Vývoz	dovoz	bilance	Míra krytí dovozu vývozem v %
1947	2 782	2 823	- 41	98,6
1955	4 362	7 496	- 3134	58,2
1965	18 555	21 894	- 3339	84,7
1970	28 544	48 857	- 20313	58,4
1975	69 228	130 844	- 61616	52,9
1979	118, 5	234,7	- 116,2	50,5

Pramen: Košťák, V. a kol.: Jugoslávie, 1982, s. 135

Začátkem 80. let pokrýval jugoslávský dovoz asi 20 % výrobní spotřeby průmyslu. Každý investiční celek, postavený na území Jugoslávie, sestával z 1/3 z dovezených strojů a zařízení.³⁷

Ani žádná mimořádná opatření nedokázala situaci trvale zlepšit.

Zbožová struktura vývozu a dovozu

Po druhé světové válce došlo k zásadním změnám ve struktuře jugoslávského zahraničního obchodu.

Největší podíl získaly v zahraničním obchodě Jugoslávie průmyslové výrobky.³⁸

V roce 1960 tvořily nezpracované výrobky asi 1/4 celkového jugoslávského vývozu, polotovary zhruba 2/5, jejich podíl však postupně klesal, a hotové výrobky tvořily téměř 1/2.

Začátkem 80. let představovaly největší podíl vývozu stroje a zařízení, a to asi 1/3, a po nich to bylo průmyslové spotřební zboží. Ve strojírenském vývozu byly důležité zejména dodávky lodí, osobních automobilů, železničních vagonů, zemědělských strojů apod.

³⁷ Košťák, V. a kol.: Jugoslávie, 1982, s. 134

³⁸ Košťák, V. a kol.: Jugoslávie, 1982, s. 136

V dovozu byly hlavní stroje a zařízení, dále suroviny, ropa a výrobky z ropy. Méně se dováželo průmyslové spotřební zboží a zemědělsko – potravinářské produkty.

1.2.8 Státní rozpočet

Jeden z hlavních nástrojů finanční politiky Jugoslávie byla soustava rozpočtů, vytvářející základní peněžní fond.

Tato soustava se skládala ze svazového rozpočtu, rozpočtů republik a autonomních oblastí a na rozpočty měst a obcí.

Rozdíly ve vyspělosti jednotlivých republik Jugoslávie byly příčinou přerozdělování z vyspělejšího Srbska, Slovinska a Chorvatska do ostatních částí země, kde byla úroveň horší.

1.2.8.1 Platební bilance

Zejména kvůli dovozu ropy a dalších surovin měla Jugoslávie pasivní platební bilanci, jak ukazuje následující tabulka:

Tab. 1.6. Platební bilance (v mil.dolarů)

	1973	1974	1975	1976	1977
Příjmy celkem	5730,3	7365,2	7817,8	9026,1	9565,6
Výdaje celkem	5508,9	8604,1	8783,1	9169,8	11 667,9
Přebytek + Schodek -	+ 221,4	- 1238,9	- 965,3	- 143,7	- 2 102,3

Pramen: Košťák, V. a kol.: Jugoslávie, 1982, s. 129 (International financial statistics)

Vyrovnávání schodků platební bilance pomáhaly již zmíněné devizové výnosy turistického ruchu a transfer mezd jugoslávských občanů v zahraničí, výnos dopravních služeb a další zdroje. Úvěry ze zahraničí byly nezbytné. Zahraniční zadluženost např. v roce 1969 dosáhla 12,1 mld dinárů, zatímco pohledávky byly 8,8 mld dinárů.³⁹

³⁹ Průcha, V. a kol.: Hospodářské dějiny evropských socialistických zemí, Svoboda, 1977, s. 262 - 263

Ke zlepšení jejího stavu byla přijata různá opatření na zvýšení vývozu zboží a služeb (např. regulace celních sazeb, devizová stimulace nebo zajišťování prostředků pro financování vývozu).

V 80. letech se bilance ještě zhoršovala. Vše ještě komplikovaly problémy ve vztazích se SSSR. Zvláště koncem 80. let byla vzájemná platební bilance pro Jugoslávii stále méně výhodná: 1987 byl schodek asi 1 mld. dolarů, v roce 1990 již 2krát tolik.⁴⁰ Začátkem roku 1991 se odhadoval na 4,5 mld. USD.⁴¹

1.2.8.2 Zahraniční úvěry

Do roku 1952 získala Jugoslávie úvěry a bezplatnou pomoc od kapitalistických zemí ve výši 554 mil. dolarů.⁴² V roce 1956 SSSR poskytl úvěr v hodnotě téměř 58 mil dolarů, další úvěry byly od ČSSR, Polska a jiných zemí. Do roku 1965 získala SFRJ v různých zemích světa půjčky v hodnotě asi 3 mld dolarů.⁴³

Nejvíce úvěrů obdržela SFRJ od Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj. Do roku 1977 to bylo 50 úvěrů v celkové hodnotě 1,6 mld dolarů⁴⁴. Byly využity na rozvoj zemědělství, ochranu přírody, na výstavbu železnic apod. O rok později získala Jugoslávie další úvěry ve výši 545 mil. dolarů.

Další úvěry byly poskytnuty Mezinárodní finanční korporací, jež dává úvěry podnikům bez záruk vlád. Do začátku 80. let poskytla jugoslávským podnikům úvěry v celkové hodnotě 129,4 mil. dolarů⁴⁵.

Koncem roku 1977 poskytla Jugoslávii poprvé půjčku také Evropská investiční banka. Šlo o částku 28,5 mil. dolarů na výstavbu elektrického vedení státnímu elektrárenskému podniku JUGEL.

Úvěry na upevnění měny a vyrovnávání platební bilance dostávala od Mezinárodního měnového fondu. Např. V roce 1987 získala Jugoslávie podporu v hodnotě 260 mil. dolarů.⁴⁶

⁴⁰ Pirjevec, J.: Vznik, vývoj a rozpad Karadjordjevicovy a Titovy Jugoslávie 1918 – 1992, Argo 2000, s. 489

⁴¹ TOP 23/91, s. 11

⁴² Průcha, V. a kol.: Hospodářské dějiny evropských socialistických zemí, Svoboda, 1977, s. 245

⁴³ Průcha, V. a kol.: Hospodářské dějiny evropských socialistických zemí, Svoboda, 1977, s. 249

⁴⁴ Košťák, V. a kol.: Jugoslávie, 1982, s. 124

⁴⁵ Košťák, V. a kol.: Jugoslávie, 1982, s. 124

⁴⁶ Pirjevec, J.: Vznik, vývoj a rozpad Karadjordjevicovy a Titovy Jugoslávie 1918 – 1992, Argo 2000, s. 455

Další, převážně střednědobé úvěry získávala SFRJ od zahraničních bank a bankovních konsorcií. Jejich rozsah byl však omezen.

Tab. 1.7. podává údaje o zvětšujícím se objemu celkového zadlužení SFRJ vůči zahraničí (v mld. dolarů):

Rok	Stav
1974	4,6
1975	5,0
1976	7,0
1977	9,2
1981	24
1985 ^{a)}	19
1990 ^{a)}	15,3

a) zdroj: TOP č. 31/91 s. 10

Pramen: Košťák, V. a kol.: Jugoslávie, 1982, s. 125

2 CHORVATSKO PO OSAMOSTATNĚNÍ

V Chorvatsku docházelo v tomto období ke konsolidaci ekonomiky. Probíhal transformační proces, vytvářely se podmínky pro zapojení do evropských a světových ekonomických struktur. V některých ohledech se konsolidace chorvatské ekonomiky podobala latinskoamerické.⁴⁷

Období, kdy v chorvatské ekonomice docházelo ke konsolidaci, lze rozdělit na dvě části:

1. 1991 – 93
2. od roku 1994

Dalo by se říci, že ta první začala v některých oblastech hospodářství ještě v době, kdy bylo Chorvatsko součástí Jugoslávie (např. trh práce, liberalizace cen...). Opravdu ale první fáze začala rokem 1991 a trvala do roku 1993. V roce 1993 byl úspěšně zahájen stabilizační program.

Chorvatsko získalo svou samostatnost, avšak válka a okupace nemalé části jeho území nevytvářely právě ideální podmínky pro nově se transformující zemi.

V těchto letech mělo Chorvatsko opravdu vysokou průměrnou míru inflace ve srovnání s jinými transformujícími se ekonomikami. Také mělo nejvyšší míru růstu peněžní zásoby (na jednotku výstupu), což mohlo být vysvětleno vysokým fiskálním deficitem a prudkým reálným omezením během války.⁴⁸

Pro tuto dobu byl také pro Chorvatsko charakteristický pokles produkce, liberalizace cen a počátek utváření ekonomických institucí.

2.1 HDP

V první fázi transformace vykazovalo Chorvatsko výrazný „propad“ objemu HDP, proti úrovni z roku 1989 to bylo asi 63 %.⁴⁹ Pokles se zastavil až v roce 1994 (díky expanzi domácí poptávky), jak ukazuje tabulka níže.

⁴⁷ Šonje, V., Vujčić, B.: Croatia in the second stage of transition, 1994 – 1999, Croatian National Bank, 1999, s. 1

⁴⁸ Šonje, V., Vujčić, B.: Croatia in the second stage of transition, 1994 – 1999, Croatian National Bank, 1999, s. 1

⁴⁹ Zeman, K., Rodová, V.: Tendence a perspektivy, Útvar hlavního ekonomy ČSOB Praha 1996, s. 3

Následující tabulky srovnávají vývoje v HDP Chorvatska s dalšími transformujícími se ekonomikami. Jak je vidět, situace v Chorvatsku nebyla příznivá.

HDP se za rok 1992/1 snížil z 15,0 na 13,0 mld. USD, příjmy z turismu činily asi 1,0 mld. USD.⁵⁰

Tab. 2.1. Meziroční tempa vývoje HDP (%) (ve srovnatelných cenách)

	1991	1992	1993	1994
Chorvatsko	- 20,9	- 9,7	- 3,7	0,8
ČR	- 14,2	- 6,4	- 0,9	2,6
Slovensko	- 14,5	- 6,5	- 3,7	4,9
Maďarsko	- 11,9	- 3,0	- 0,8	2,9
Polsko	- 7,0	2,6	3,8	5,2
Slovinsko	- 8,1	- 5,4	1,3	5,3
Bulharsko	- 11,7	- 7,3	- 2,4	1,4

Pramen: Zeman, K., Rodová, V.: Tendence a perspektivy, Útvar hlavního ekonoma ČSOB Praha 1996, s. 3

Vývoj struktury užití HDP v období 1990 – 94 ukazují, že domácí poptávka (tj. soukromá a veřejná spotřeba a investice) vytvářela trvale rozhodující impulsy pro ekonomický růst.

Tab. 2.2. Struktura tvorby HDP (v %) (hrubá hodnota přidaná v běžných tržních cenách)

	Zemědělství		Průmysl vč. stavebnictví		Služby	
	1991	1994 ^{a)}	1991	1994 ^{a)}	1991	1994 ^{a)}
Chorvatsko	14,5	12,7	38,0	32,8	47,5	54,5
ČR	5,6	5,6	50,2	39,3	44,2	55,1
Slovensko	6,2 ^{b)}	6,6 ^{c)}	44,7 ^{b)}	38,7 ^{c)}	49,1 ^{b)}	54,7 ^{c)}
Maďarsko	7,8	5,9 ^{c)}	31,8	27,6 ^{c)}	60,4	66,5 ^{c)}
Polsko	7,0	6,8 ^{c)}	57,1	38,6 ^{c)}	35,9	59,0 ^{c)}
Slovinsko	4,9	4,5	37,7	35,1	57,4	60,4
Bulharsko	15,5	11,2	45,7	29,8	38,8	59,0

a) odhad

⁵⁰ HN 3.1.1992, podle feder. stat. úřadu

b) rok 1992

c) rok 1993

Pramen: Zeman, K., Rodová, V.: Tendence a perspektivy, Útvar hlavního ekonoma ČSOB Praha 1996, s. 10

Tab. 2.3. Reálný růst produkce ve vybraných zemích střední a jihovýchodní Evropy (v %)

	Průměr 1991 – 1998	Standardní odchylka	Průměr 1991 – 1993	Standardní odchylka pro 1991 – 93	Průměr 1994 – 98	Standardní odchylka pro 1994 – 98
Bulharsko	- 3,9	5,9	- 7,0	5,1	- 2,0	6,0
Chorvatsko	- 1,6	10,6	- 13,6	6,8	5,6	1,7
ČR	- 1,1	6,6	- 6,9	7,4	2,3	3,1
Maďarsko	- 0,2	5,6	- 5,7	5,7	3,0	1,7
Polsko	3,5	4,9	- 0,8	6,1	6,1	0,9
Rumunsko	- 3,1	8,5	- 9,2	9,3	0,6	6,2
Slovensko	0,5	8,5	- 8,9	6,4	6,1	1,0
Slovinsko	1,1	5,3	- 3,9	6,0	4,1	0,7
Průměr	- 0,6	7,0	- 7,0	6,6	3,2	2,6

Pramen: Šonje, V., Vujčić, B.: Croatia in the second stage of transition, 1994 – 1999, Croatian National Bank, 1999, s. 32

Z následujících tabulek je vidět, že začátkem druhé fáze se i vývoj reálného maloobchodního obrátu zlepšil, stejně tak jako vývoje hrubé výroby v průmyslu.

Tab. 2.4. Meziroční tempa vývoje reálného maloobchodního obrátu (v %)

	1991	1992	1993	1994
Chorvatsko	-25,0	-38,9	-28,1	13,2
ČR	-30,2	9,3	-2,1	5,5
Slovensko	-39,1	15,0	10,0	1,6
Maďarsko	-9,9	-3,3	0,8	-6,6
Polsko	3,8	7,9	7,0	2,0
Slovinsko	-5,0	-13,1	3,3	6,8
Bulharsko	-47,2	-2,3	-1,5	3,2

Pramen: Zeman, K., Rodová, V.: Tendence a perspektivy, Útvar hlavního ekonoma ČSOB Praha 1996, s. 20

Tab. 2.5. Meziroční tempa vývoje hrubé výroby v průmyslu (v %) (ve srovnatelných cenách)

	1991	1992	1993	1994	1995 ^{b)}
Chorvatsko	-28,5	-14,6	-5,9	2,7	0,3
ČR	-24,4	-7,9	-5,3	2,1	9,2
Slovensko	-19,4	-9,0	-3,8	4,9	8,3
Maďarsko	-16,6	-9,7	4,0	9,6	4,8
Polsko ^{a)}	-8,0	2,8	6,4	12,1	9,4
Slovinsko	-12,4	-13,8	-2,8	6,4	2,0
Bulharsko	-22,2	-15,9	-10,3	8,5	4,6
Rumunsko	-22,8	-21,9	1,3	3,3	9,4

a) prodeje

b) předběžné údaje

Pramen: Zeman, K., Rodová, V.: Tendence a perspektivy, Útvar hlavního ekonoma ČSOB Praha 1996, s. 17

2.2 CENY

Jak již bylo zmíněno, v letech 1991 – 1993 byla v Chorvatsku vysoká míra inflace.

Tab. 2.6. Meziroční vývoj spotřebitelských cen (v %)

	1991	1992	1993	1994	1995 ^{a)}
Chorvatsko	123,0	665,3	1517,5	97,6	2,0
ČR	56,7	11,1	20,8	10,0	9,1
Slovensko	61,2	10,0	23,2	13,4	9,9
Maďarsko	35,0	23,0	22,5	18,8	28,2
Polsko	70,3	43,0	35,3	32,2	27,8
Slovinsko	117,7	201,3	32,3	19,8	12,6
Bulharsko	338,5	91,3	72,9	96,2	62,2

a) předběžné údaje

Pramen: Zeman, K., Rodová, V.: Tendence a perspektivy, Útvar hlavního ekonoma ČSOB Praha 1996, s. 17

Tabulka 2.7. srovnává průměry pro obě fáze vývoje.

Tab. 2.7. CPI inflace ve vybraných státech střední a jihovýchodní Evropy

	Průměr 1991 – 98	Standardní Odchylka 1991 – 98	Průměr v 1.stupni 1991 – 93	Standardní odchylka 1991 – 93	Průměr v 2.stupni 1994 – 98	Standardní odchylka 1994 – 98
Bulharsko	236,0	355,0	167,5	148,4	277,2	451,6
Chorvatsko	293,8	474,0	779,1	470,4	2,7	3,3
ČR	17,0	16,5	29,5	24,0	9,4	0,9
Maďarsko	22,9	6,6	26,8	7,1	20,5	5,6
Polsko	32,4	18,6	50,0	17,8	21,8	8,6
Rumunsko	132,3	82,4	212,2	43,0	84,3	57,3
Slovensko	17,2	18,6	31,5	26,6	8,6	3,1
Slovinsko	51,3	70,9	117,1	84,5	11,8	4,8
Průměr	100,4	130,3	176,7	102,7	54,5	66,9

Pramen: Šonje, V., Vujčić, B.: Croatia in the second stage of transition, 1994 – 1999, Croatian National Bank, 1999, s. 32

Transformace začala s počátečním monetárním převisem, deformovanými relativními cenami a podhodnocenými směnnými kurzy. Liberalizace cen byla v první fázi spojena s programy úsporných opatření, což vedlo k apreciaci směnného kurzu v důsledku inflace a poklesu v reálných peněžích.⁵¹

Tab. 2.8. Peněžní růst na jednotku produktu ve vybraných zemích střední a jihovýchodní Evropy (v %)

	Průměr 1991 - 1998	Standardní odchylka	Průměr 1991 - 1993	Standardní odchylka pro 1991 - 93	Průměr 1994 - 98	Standardní odchylka pro 1994 – 98
Bulharsko	172,7	311,7	47,4	319,1	222,8	366,9
Chorvatsko	198,5	290,2	611,6	114,3	33,2	42,7
ČR	6,5	21,3	5,8	24,1	6,7	23,2
Maďarsko	15,1	11,0	24,4	17,2	11,4	6,9
Polsko	25,5	13,7	32,4	6,9	22,7	15,3
Rumunsko	66,0	26,1	75,3	25,8	62,3	28,2

⁵¹ Šonje, V., Vujčić, B.: Croatia in the second stage of transition, 1994 – 1999, Croatian National Bank, 1999, s. 6

Slovensko	2,0	14,1	8,5	20,5	- 0,6	12,8
Slovinsko	42,3	43,9	88,9	71,1	23,7	10,3
Průměr	66,1	91,5	111,8	40,8	47,8	63,3

Pramen: Šonje, V., Vujčić, B.: Croatia in the second stage of transition, 1994 – 1999, Croatian National Bank, 1999, s. 33

2.3 NEZAMĚŠTNANOST

Nezaměstnanost se zvýšila hned se začátkem transformačního procesu.

Na rozdíl od ostatních transitivních ekonomik, v Chorvatsku existovala otevřená nezaměstnanost dlouho před tím, než proces transformace začal, jen část nezaměstnanosti byla skrytá. V roce 1990, hned na začátku transformace, nezaměstnanost dosáhla 9 %⁵². Počáteční efekt přechodného stádia na míru nezaměstnanosti byl menší než v ostatních zemích.

Na rozdíl od jiných tranzitivních ekonomik Chorvatsko v prvním roce transformace procházelo válkou, což mělo za následek hlubší recesi, nezaměstnanost tedy byla větší, než by byla pouze v důsledku začínající transformace.

Změny na chorvatském trhu práce byly charakteristické relativně rychlými a prospěšnými modifikacemi ve struktuře zaměstnanosti.

Chorvatsko bylo co se týče rychlosti i řízení strukturálních změn během začátku transformace dost úspěšné. Trh práce odrážel vývoj reálného sektoru.

Nejvíce pracovních míst zaniklo ve výrobním sektoru, kde byla téměř poloviční zaměstnanost, a v zemědělství, kde situace byla trochu lepší.⁵³

Někteří občané, kteří přišli o práci ve výrobním sektoru šli pracovat do zemědělství, což přispělo k menšímu poklesu v podílu zemědělství v celkové zaměstnanosti, než byl žádoucí.⁵⁴

Služby, které byly v Chorvatsku dobře rozvinuté, zvýšily svůj podíl ještě více. Dvě odvětví, která zaznamenala nejvyšší nárůst pracovních míst od začátku transformačního procesu, byly obchod a finance.

⁵² Šonje, V., Vujčić, B.: Croatia in the second stage of transition, 1994 – 1999, Croatian National Bank, 1999, s. 28

⁵³ Šonje, V., Vujčić, B.: Croatia in the second stage of transition, 1994 – 1999, Croatian National Bank, 1999, s. 29

⁵⁴ Šonje, V., Vujčić, B.: Croatia in the second stage of transition, 1994 – 1999, Croatian National Bank, 1999, s. 29

Následující tabulka ukazuje, jaká byla struktura zaměstnanosti v národním hospodářství:

Tab. 2.9. Struktura zaměstnanosti v národním hospodářství (v %)

	Zemědělství		Průmysl vč. stavebnictví		Služby	
	1991	1994 ^{a)}	1991	1994 ^{a)}	1991	1994 ^{a)}
Chorvatsko	4,7	4,8^{b)}	42,0	40,7^{b)}	53,3	54,5^{b)}
ČR	10,0	7,0	46,5	42,8	43,5	50,2
Slovensko	12,6	12,0 ^{b)}	44,1	35,7 ^{b)}	43,3	52,3 ^{b)}
Maďarsko	13,5	9,9	34,7	34,9	51,8	55,2
Polsko	26,8	26,2 ^{b)}	35,0	31,3 ^{b)}	38,2	42,5 ^{b)}
Slovinsko	2,4	2,0	51,3	46,6	46,3	51,4
Bulharsko	16,5	22,1	41,6	35,5	38,9	42,4

a) odhad

b) rok 1993

Pramen: Zeman, K., Rodová, V.: Tendence a perspektivy, Útvar hlavního ekonomy ČSOB Praha 1996, s. 11

Tab. 2.10. Meziroční tempa vývoje hrubých reálných měsíčních mezd (v %)

	1991	1992	1993	1994	1995
Chorvatsko^{a)}	-24,9	-43,5	-0,5	14,4	40,2
ČR	-26,3	10,2	3,8	7,8	7,7
Slovensko	-25,1	8,7	-3,6	3,0	4,4
Maďarsko	-7,0	-1,4	-3,9	7,0	-11,5 ^{b)}
Polsko	-0,1	-2,7	-2,9	1,1	3,4
Slovinsko	-15,0	-2,9	14,4	6,0	5,0
Bulharsko	-39,0	5,7	-8,7	-23,9	-6,4

a) čisté mzdy

b) leden - září

Pramen: Zeman, K., Rodová, V.: Tendence a perspektivy, Útvar hlavního ekonomy ČSOB Praha 1996, s. 18

Podle následujících údajů je zřejmé, že nezaměstnanost se v první a začátkem druhé fáze transformace držela dost vysoká.

Tab. 2.11. Míra registrované nezaměstnanosti (v %) (podíl nezaměstnaných na ekonomicky aktivním obyvatelstvu)

	1992	1993	1994	1995
Chorvatsko	17,8	16,9	17,0	17,6
ČR	2,6	3,5	3,2	2,9
Slovensko	10,4	14,4	14,8	13,1
Maďarsko	13,2	13,3	10,9	10,4
Polsko	13,6	16,4	16,0	14,9
Slovinsko	13,4	15,4	14,2	14,4
Bulharsko	15,2	16,4	12,8	11,1
Rumunsko	8,4	10,4	10,9	8,9

Pramen: Zeman, K., Rodová, V.: Tendence a perspektivy, Útvar hlavního ekonoma ČSOB Praha 1996, s. 28

Tab. 2.12. Meziroční tempa vývoje produktivity práce v průmyslu (v %) (hrubá výroba na pracovníka ve srovnatelných cenách)

	1991	1992	1993	1994	1995 odhady
Chorvatsko	-13,2	0,3	0,3	3,4	6,6
ČR ^{a)}	-14,4	-2,2	-1,2	5,1	10,5
Slovensko ^{b)}	-22,5	-8,3	-4,7	7,0	4,1
Maďarsko ^{c)}	-6,2	3,8	13,4	15,7	10,5
Polsko	-3,0	14,3	12,6	15,5	13,1
Slovinsko	-1,4	-3,3	6,4	13,2	6,3
Bulharsko ^{d)}	-5,6	-1,9	0,0	12,2	8,9
Rumunsko	-15,0	-13,4	9,0	14,7	15,6

a) 1991, 95 podniky se 100 a více zaměstnanci

b) odhad 92 a 93

c) 93 a 94 podniky s více než 20 zaměstnanci, 95 podniky s více než 10 zaměstnanci

d) odhad, pouze veřejný sektor

Pramen: Zeman, K., Rodová, V.: Tendence a perspektivy, Útvar hlavního ekonoma ČSOB Praha 1996, s. 28

2.4 MEZINÁRODNÍ OBCHOD

Stejně jako HDP a mzdy, i import byl utlumený v období války v důsledku příliš nízké domácí poptávky. To mělo za následek přebytek běžného účtu během války. Jakmile válka skončila a příjmy se zvýšily, import se náhle zvětšil.

Za rok 1992/1 dosáhl export 4,6 mld. USD, import jen 4,5 mld. USD. Největším obchodním partnerem bylo Slovinsko (24 % podílu na vývozu a 20 % na dovozu), do Itálie směřovalo 20 % exportu a do Německa 17 %.

Tab. 2.13. Bilance zbožového zahraničního obchodu (mil. USD) (na základě údajů celní statistiky, v běžných cenách)

	1991	1992	1993	1994	1995 odhady
Chorvatsko	-536	137	-763	-969	-2877
ČR ^{a)}	842	-1603	346	-716	-3831
Slovensko ^{a)}	-324	-124	-887	80	60
Maďarsko	-1221	-442	-3722	-3898	-2605
Polsko	-618	-2726	-4691	-4329	-5950
Slovinsko	-257	540	-418	-476	-1165
Bulharsko	732	-546	-1036	-199	-12
Rumunsko	-1528	-1896	-1630	-958	-1891

a) od roku 1993 včetně ČR obchodu se Slovenskem a obchod Slovenska včetně obchodu s ČR

Pramen: Zeman, K., Rodová, V.: Tendence a perspektivy, Útvar hlavního ekonoma ČSOB Praha 1996, s. 22

Tab. 2.14. Míra krytí zbožového dovozu zbožovým vývozem (mil. USD)

	1991	1992	1993	1994	1995 odhady
Chorvatsko	86,0	103,0	83,7	81,5	61,7
ČR ^{a)}	111,9	84,6	102,7	95,2	81,7
Slovensko ^{a)}	91,0	96,8	86,0	101,2	100,7
Maďarsko	89,3	96,0	70,5	73,4	83,2
Polsko	96,0	82,9	75,1	79,9	79,0
Slovinsko	93,8	108,8	93,6	93,5	87,7
Bulharsko	78,6	87,8	78,2	95,2	99,7
Rumunsko	73,6	69,7	75,0	86,5	80,0

a) od roku 1993 včetně ČR obchodu se Slovenskem a obchod Slovenska včetně obchodu s ČR

Pramen: Zeman, K., Rodová, V.: Tendence a perspektivy, Útvar hlavního ekonoma ČSOB Praha 1996, s. 22

Rozpad Jugoslávie, jenž probíhal současně se začátkem chorvatského transformačního procesu, měl na chorvatskou ekonomiku různé dopady. Jednak se vytvořila otevřenější ekonomika a Chorvatsko se tak stalo součástí mezinárodního obchodu, na druhou stranu ale válka měla neblahý vliv na obchod, neboť většina spojení s východními oblastmi bývalé Jugoslávie byla zničena. Byla tak zničena většina vlastního vývozního odbytiště pro domácí produkty.

Ekonomika se tak dostala do daleko hlubší recese, než by tomu bylo bez války.

Chorvatsko mělo stále deficit obchodní bilance. K jeho vyrovnávání přispívaly zejména služby, a to především turismus.⁵⁵

Je jasné, že válka a nestabilita již od začátku transformačního procesu měly veliký dopad na hlavní vývozní průmysl. Potenciál obnovy a dalšího vývoje turismu byl veliký, ale bylo zcela zřejmé, že bude vše vyžadovat delší čas. Chorvatský obchod byl orientován především na EU, která byla jeho největším obchodním partnerem, jak ukazuje tab. 2.15.

Tab. 2.15. Zbožní obchod podle cílové destinace jako podíl na celku (v %)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Export, f.o.b.							
EU	53	57	59	58	51	50	48
Bývalá Jugoslávie	22	29	23	23	27	30	26
Státy SaVE bez Jug.	14	0	9	9	8	10	10
Ostatní	12	14	9	10	14	10	17
Import, c.i.f.							
EU	47	56	59	62	59	59	59

⁵⁵ Šonje, V., Vujčić, B.: Croatia in the second stage of transition, 1994 – 1999, Croatian National Bank, 1999, s. 26

Bývalá Jugoslávie	23	17	11	11	11	10	11
Státy SaVE bez Jug.	5	4	11	9	11	12	12
Ostatní	25	23	19	17	19	18	18

Pramen: Šonje, V., Vujčić, B.: Croatia in the second stage of transition, 1994 – 1999, Croatian National Bank, 1999, s. 39

Se státy bývalé Jugoslávie obchodovalo Chorvatsko daleko méně a ještě méně s ostatními tranzitivními státy, kromě Slovinska.⁵⁶

Podíl chorvatského obchodu s EU v první fázi konsolidace ekonomiky rostl, pak ale začal klesat, na rozdíl od ostatních zemí SVE.

Tab. 2.16. Podíl chorvatského obchodu s EU (v %)

	1990	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Export							
Bulharsko	5,6	31,5	30,0	37,6	37,1	39,1	43,3
ČR	38,4	61,6	49,4	54,1	60,9	58,2	59,9
Chorvatsko	59,9	52,5	57,5	59,4	57,7	51,0	49,8
Slovinsko	64,8	78,6	63,2	65,6	67,0	64,6	63,3
Import							
Bulharsko	11,5	35,5	32,8	37,5	37,2	35,1	37,3
ČR	40,5	58,9	52,3	55,7	61,1	62,4	61,5
Chorvatsko	54,9	47,5	56,4	59,2	62,1	59,4	59,5
Slovinsko	69,0	74,3	65,6	69,2	76,9	67,5	67,4

Pramen: Šonje, V., Vujčić, B.: Croatia in the second stage of transition, 1994 – 1999, Croatian National Bank, 1999, s. 40

Nedostatek dohod o přidružení škodil chorvatskému exportu různými cestami:

- tarify, kterým Chorvatsko čelilo, byly zpravidla vyšší, než měly ostatní země střední a východní Evropy, které dohody uzavřely. Navíc se rozdílly stále zvyšovaly.

⁵⁶ Šonje, V., Vujčić, B.: Croatia in the second stage of transition, 1994 – 1999, Croatian National Bank, 1999, s. 27

- Zahraniční investoři příliš nestáli o investování v Chorvatsku, dokud země nebude mít dohody o sdružení, které by zajistily jasná pravidla obchodních vztahů s absolutně dominantním trhem v regionu – EU.

Tab. 2.17. Teritoriální struktura zbožívého vývozu (v%) (na základě údajů v USD)

	EU		Státy stř. a vých. Evropy		ostatní	
	1991	1994	1991	1994	1991	1994
Chorvatsko	61,3	52,0	4,3	4,1	34,4	43,9
ČR	43,3	45,9	11,8	23,5	44,9	30,6
Slovensko	34,3	29,2	16,7	.	49,0	70,8 ^{a)}
Maďarsko	45,7	50,9	5,8	7,4	48,5	41,7
Polsko	55,6	62,7	5,8	5,2	38,6	32,1
Slovinsko	63,8	59,3	5,9	4,9	30,3	35,8
Bulharsko	15,6	33,5	5,2	3,2	79,2	63,3
Rumunsko	33,7	46,0	7,1	5,9	59,2	48,1

a) včetně zemí stř. a vých. Evropy

Pramen: Zeman, K., Rodová, V.: Tendence a perspektivy, Útvar hlavního ekonoma ČSOB Praha 1996, s. 23

Tab. 2.18 Teritoriální struktura zbožívého dovozu (v%) (na základě údajů v USD)

	EU		Státy stř. a vých. Evropy		Ostatní	
	1991	1994	1991	1994	1991	1994
Chorvatsko	49,7	50,8	8,4	5,8	41,9	43,4
ČR	31,9	45,1	12,4	18,4	55,7	36,5
Slovensko	23,6	26,2	7,5	.	68,9	73,8 ^{a)}
Maďarsko	41,1	45,4	6,9	7,1	52,0	47,5
Polsko	49,9	57,5	4,9	4,4	45,2	38,1
Slovinsko	60,3	57,1	5,2	6,9	34,5	36,0
Bulharsko	20,7	34,1	3,2	5,4	76,1	60,5
Rumunsko	25,1	44,5	7,5	4,8	67,4	50,7

a) včetně zemí stř. a vých. Evropy

Pramen: Zeman, K., Rodová, V.: Tendence a perspektivy, Útvar hlavního ekonoma ČSOB Praha 1996, s. 23

Z tabulky je patrné, že od roku 1991 do 1994 nedošlo k příliš velkým změnám v teritoriální struktuře dovozu zboží. V teritoriální struktuře vývozu zboží došlo v tomto období k trochu větším změnám.

2.5 BANKOVNÍ SEKTOR

Před stabilizací, až do roku 1993, nehrály banky v chorvatské ekonomice příliš velkou roli. Reálné úrokové sazby u vkladů byly negativní kvůli vysoké inflaci (průměrná měsíční míra inflace v období od ledna do října 1993 byla 28 %). Nominální úroková rozpětí byla extrémně velká, celá ekonomika se nacházela ve stavu finanční represe. Chorvatsko v té době nemělo prakticky žádné mezinárodní rezervy. Přebytek běžného účtu nastal z velké části v důsledku nezaznamenaného úniku kapitálu.⁵⁷

Bankovní systém Chorvatska byl v roce 1989 vysoce insolventní, nedobytné půjčky dosáhly bankovního kapitálu. Tento problém stále pokračoval. V roce 1991 třináct z dvaceti osmi bank bylo insolventních. Válka a vysoká inflace ještě problémy zhoršovaly. Vláda emitovala dvě série dluhopisů, aby podpořila kapitalizaci banky. Sice to zvedlo solventnost bank, avšak nezměnilo to nic na struktuře vlastnictví. Problém se nedařilo vyřešit ani v následujících několika letech – 1992 – 95, kdy bylo Chorvatsko stále částečně okupováno. Ukázalo se, že čtyři ze šesti největších bank v zemi byly insolventní. Tyto banky byly ozdraveny transparentním způsobem. Také v této době došlo ke změnám vlastnických struktur a v řízení a čtyři nejvýznamnější banky měly být privatizovány (tři z nich až v pozdější době).⁵⁸

Tímto skončila „první krize chorvatského bankovníctví, 1989 - 1996“, jejíž celkové náklady byly asi 22 % HDP roku 1997.⁵⁹

⁵⁷ Šonje, V., Vujčić, B.: Croatia in the second stage of transition, 1994 – 1999, Croatian National Bank, 1999, s. 10.

⁵⁸ Šonje, V., Vujčić, B.: Croatia in the second stage of transition, 1994 – 1999, Croatian National Bank, 1999, s. 10 - 11

⁵⁹ Šonje, V., Vujčić, B.: Croatia in the second stage of transition, 1994 – 1999, Croatian National Bank, 1999, s. 11.

2.6 ROZPOČET

Následující tabulky popisují vývoj vládního rozpočtu v první fázi transformace.

Tab. 2.19. rozpočet (v mil. HRK)

	1992	1993	1994
Příjmy	547,4	8 382,2	23 142,6
Výdaje	564,6	8 403,4	22 282,8

Pramen: Croatian National Bank, bulletin December 1999, s. 58

Tab. 2.20. Vývoj rozpočtových deficitů (-) vládního rozpočtu (v % HDP)

	1991	1992	1993	1994	1995 odhady
Chorvatsko	-4,3	-0,2	0,1	0,7	-0,8
ČR	-2,1	-0,2	0,1	1,0	0,6
Slovensko	-3,9	-2,8	-6,2	-5,2	-1,6
Maďarsko	-4,6	-6,7	-5,6	-5,5	-2,4 ^{a)}
Polsko	-3,8	-6,0	-2,8	-2,7	-2,7
Slovinsko	2,6	0,3	0,3	-0,2	0,8
Bulharsko	-3,7	-5,8	-11,0	-4,3	-6,8
Rumunsko	-1,9	-4,4	-1,7	-4,2	-4,8

a) včetně příjmů z privatizace

Pramen: Zeman, K., Rodová, V.: Tendence a perspektivy, Útvar hlavního ekonoma ČSOB Praha 1996, s. 20

3 POVÁLEČNÝ VÝVOJ CHORVATSKA

Druhá fáze transformace probíhala od roku 1994. V tomto období mělo Chorvatsko průměrnou míru inflace a fiskální deficit ze všech zemí uváděných v předešlé kapitole nejnižší. Peněžní růst zůstal stále nejvyšší.⁶⁰ Produkce rostla, instituce, důležité pro ekonomiku, již fungovaly, Chorvatsko se pomalu zapojovalo do světových finančních trhů a získalo přístup k financování, který rozšířil deficity běžného účtu.⁶¹

Oddělení obou fází jsou roky 1993/4 proto, že rokem 1994 se zastavil pokles meziroční dynamiky HDP a inflace se začala snižovat.

3.1 REÁLNÝ SEKTOR

HDP, průmyslová výroba, obchod

V oblasti zpracovatelského průmyslu a těžby byl zaznamenán v roce 1996 3,1% růst. Byl to již druhý rok vzrůstu, který následoval po sedmi ročním poklesu v objemu průmyslové výroby. Růst byl silnější v druhé polovině roku.

V roce 1996 některá odvětví průmyslu zaznamenala dokonce obzvláště velký růst. Loďařský průmysl dosáhl růstu 28,3 %, produkce stavebních materiálů 28,9 %, zušlechťování nekovových minerálů 19,1 % a chemický průmysl měl růst 2,6 %.

Produkce potravin překročila úroveň minulého roku o 1,6 %, byl to již třetí po sobě jdoucí roční růst, jež následoval po velkém poklesu, jež byl zaznamenán na počátku 90. let.⁶²

V roce 1995 činila průměrná měsíční míra růstu celkové průmyslové výroby 0,1 %.⁶³

Maloobchodní obrat (definovaný jako prodej zboží na konzumaci) zaznamenal v roce 1996 roční reálný růst 19,3 %. Zejména velký růst byl pozorován v druhé polovině

⁶⁰ Šonje, V., Vujčić, B.: Croatia in the second stage of transition, 1994 – 1999, Croatian National Bank, 1999, s. 1

⁶¹ Šonje, V., Vujčić, B.: Croatia in the second stage of transition, 1994 – 1999, Croatian National Bank, 1999, s. 4

⁶² Croatian National Bank, bulletin February 1997, s. 9

⁶³ Croatian National Bank, bulletin February 1997, s. 10

roku. Aktivita zaznamenaná na konci roku 1996 překročila aktivitu z konce roku 1995 o 40,9 %.⁶⁴

V roce 1996 byla ve velkoobchodním sektoru míra růstu o 4,7 % větší než míra růstu v maloobchodě.⁶⁵

Teprve v roce 1997 se HDP dostal na 76 % úrovně z roku 1989.

Míra růstu průmyslové produkce se během roku 1997 zvyšovala. Po tom, co v roce 1994 dosáhla nejnižší úrovně, způsobené válkou, se pomalu vzpamatovávala a právě v roce 1997 od té doby zaznamenala nejsilnější růst. (Největšího meziročního růstu bylo dosaženo v prosinci, a to 22,4 %). Od začátku roku 1994 se úroveň trendu zvýšila o 16,7 %, jen za rok 1997 vzrostla o 8,5 %. Velký podíl na růstu celé průmyslové výroby měl zejména zpracovatelský průmysl a sektor energetiky.⁶⁶

Konec roku 1997 vzrostla úroveň domácí poptávky po spotřebních a investičních statcích. Bylo to zřejmé z růstu importu (import spotřebního zboží se zvýšil o 40,4 % a kapitálových statků o 46,9 % HRK) a domácí produkce skupin těchto produktů (netrvanlivé spotřební zboží vzrostlo o 11,3 % a kapitálové o 1,1 %).⁶⁷

Stavebnictví mělo dále pozitivní trend.⁶⁸

Obrat maloobchodu již čtvrtým rokem rostl. Vysoké míry růstu byly zaznamenány již v letech 1994 (11,7 %) a 1995 (14,1 %). V roce 1996 byl růst slabší (2,3 %), ale v roce 1997 se opět zrychlil (13,8 %), čímž obchod významně ovlivnil celou chorvatskou ekonomiku. Obrat ve velkoobchodě rostl mírně slabší mírou (12,9 %).⁶⁹

Průmyslová výroba v roce 1998 převýšila úroveň z roku 1997 o 3,7 %. Produkce ve zpracovatelském průmyslu vzrostla v roce 1998 o 3,2 %. Velký podíl na růstu celkového průmyslu měl opět sektor energetiky.

V období od ledna do září roku 1998 rostlo stavebnictví roční mírou 3,0 %. Fyzický objem stavebních prací se v tomto období zvětšil o 3,0 % ve srovnání s touto dobou v minulém roce.

Reálná hodnota maloobchodního obratu v období od ledna do listopadu 1998 se proti tomuto období v roce 1997 nezměnila.⁷⁰

⁶⁴ Croatian National Bank, bulletin February 1997, s. 11

⁶⁵ Croatian National Bank, bulletin December 1997, s. 10

⁶⁶ Croatian National Bank, bulletin February 1998, s. 9

⁶⁷ Croatian National Bank, bulletin December 1997, s. 9

⁶⁸ Croatian National Bank, bulletin December 1997, s. 10

⁶⁹ Croatian National Bank, bulletin February 1998, s. 10 – 11

⁷⁰ Croatian National Bank, bulletin February 1999, s. 9

Pokles průmyslové výroby, který byl zaznamenán v průběhu roku 1999, ustal až ke konci roku, kdy průmyslová výroba měla vzrůst o 2,8 % vzhledem ke konci předchozího roku. Díky tomu byl roční pokles jen 1,4 %. Naopak celkový meziroční index ukázal větší pokles, zejména v první polovině roku 1999.

Snížená domácí poptávka v roce 1999, nahromaděné platby a příchod zahraničních obchodních společností na domácí trh představovaly jen část problémů, které zatěžovaly obchodní sektor. Celkový obchodní obrat v období od ledna do listopadu 1999 zaznamenal 11,4% pokles v reálném vyjádření, maloobchodní obrat poklesl o 6,1 % ve srovnání s rokem 1998 v tomto období.

V roce 1999 byl pokles v počtu stavebních projektů výraznější než jaké bylo snížení obchodního obratu, byl ale menší než pokles v obratu turismu. Počet stavebních projektů poklesl během prvních jedenácti měsíců roku 1999 o 7,5 % proti tomuto období v předchozím roce.⁷¹

Reálný HDP zaznamenal v tomto roce také pokles. V období od ledna do září 1999 se snížil HDP o 1,0 % ve srovnání s tímto obdobím v minulém roce.⁷²

Tab. 3.1. HDP (v mil. USD, v běžných cenách)

1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
10 903	14 585	18 811	19 872	20 109	21 628	20 031	19 030

Pramen: Croatian National Bank, bulletin December 2001

Tab. 3.2. HDP – roční vývoje (v %, ve stálých cenách)

1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
-8,0	5,9	6,8	5,9	6,8	2,5	-0,9	3,7

Pramen: Croatian National Bank, bulletin December 2001

Tab. 3.3. HDP per capita (v běžných cenách USD)

1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
2 349	3 137	4 029	4 422	4 398	4 805	4 399	4 179

Pramen: Croatian National Bank, bulletin December 2001

⁷¹ Croatian National Bank, bulletin February 2000, s. 2 - 4

⁷² Croatian National Bank, bulletin January 2000, s. 2 - 4

3.2 CENY

Jak již bylo zmíněno, po roce 1994 už mělo Chorvatsko vzhledem k dalším transformujícím se ekonomikám inflaci poměrně nízkou.

Míra inflace maloobchodních cen činila v období od prosince do prosince roku 1997 3,8 % a 3,6 % - měřena ročním průměrem. Index životních nákladů vzrostl o 4,9 % v období od prosince do prosince a o 4,1 % - měřeno ročním průměrem, ceny výrobců vzrostly o 1,6 % a o 2,3 % respektive.⁷³

Vzrůst v maloobchodních cenách v roce 1998 nepřekonal růst z minulých let. Růst v životních nákladech byl v tomto roce téměř identický s růstem maloobchodních cen.⁷⁴

V červenci roku 1999 byl zaznamenán výrazný růst cen paliva (v průměru 8 %), kdy ceny rostly 1,1 %.⁷⁵

Tab. 3. 4. Inflace maloobchodních cen (v %, konec roku)

1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
1 149,7	-3,0	3,7	3,4	3,8	5,4	4,4	7,4

Pramen: Croatian National Bank, bulletin December 2001,

3.3 TRH PRÁCE

3.3.1 Nezaměstnanost

Nezaměstnanost byla na roční úrovni 8,5 %, míra nezaměstnanosti (podle State Bureau of Statistics) dosáhla v prosinci roku 1996 15,9 %.⁷⁶

V roce 1997 byl růst nezaměstnanosti poněkud ostřejší. Např. v říjnu 1997 byla nezaměstnanost o 6,3 % vyšší než byla v tomto měsíci v roce 1996.⁷⁷

Koncem roku 1997 vzrostla registrovaná nezaměstnanost o 6 073 osob, dosáhla úrovně 287 120 nezaměstnaných, což byla doposud nejvyšší zaznamenaná hladina

⁷³ Croatian National Bank, Annual report 1997 summary

⁷⁴ Croatian National Bank, bulletin February 1999, s. 11

⁷⁵ Croatian National Bank, bulletin February 2000, s. 5

⁷⁶ Croatian National Bank, bulletin February 1997, s. 10

⁷⁷ Croatian National Bank, bulletin December 1997, s. 13

nezaměstnanosti vůbec. Míra nezaměstnanosti vzrostla v této době na 17,6 %, rok před tím byla 15,8 %.⁷⁸

V posledním měsíci roku 1998 vzrostla registrovaná nezaměstnanost o 1,8 % a dosáhla na úroveň 302 731 osob. Průměrná úroveň registrované nezaměstnanosti v roce 1998 činila 287 762 občanů, což odpovídalo průměrné míře nezaměstnanosti 17,6 %. Proti roku 1997 to znamenalo zvýšení o 10 071 nezaměstnaných. V roce 1998 odpovídala celková zaměstnanost v průměru 1 350 147, tedy o 3,2 % méně než v roce 1997.⁷⁹

V roce 1999 se pohybovala registrovaná nezaměstnanost v průměru okolo 321 866 osob, což bylo o 34 104 (o 11,9 %) více proti roku 1998. Koncem roku dosáhla míra nezaměstnanosti 20,8 % (o 2,7 procentního bodu více ve srovnání s rokem 1998).⁸⁰

3.3.2 Mzdy

Průměrná čistá mzda v roce 1996 překonala průměrnou čistou mzdu z roku 1995 o 6,8 %. V období od ledna do listopadu 1996 byl čistý disponibilní důchod domácností o 11,0 % vyšší proti roku 1995.⁸¹

Růst nabídky a pokles poptávky po práci měly vliv na mzdy, ty byly v druhé polovině roku 1997 poměrně nízké a stabilní. Průměrná čistá mzda v říjnu 1997 byla v reálném vyjádření o 0,4 % nižší než v září a o 0,9 % nižší než průměrná mzda v červenci tohoto roku.⁸² Až na konci roku zaznamenaly větší růst. Průměrná čistá mzda vzrostla v prosinci ve srovnání s listopadem o 3,6 % v nominálním vyjádření a o 2,4 % v reálném vyjádření. Na roční úrovni to představovalo růst 12,4 %. Hrubé mzdy zaznamenaly podobné zvýšení.⁸³

Nominální čisté mzdy v roce 1998 vzrostly v průměru o 12,5 %, reálná míra růstu byla 5,9 %. Meziroční index růstu hrubých mezd byl mírně vyšší, zvýšil se o 13,1 % v nominálním vyjádření a o 6,3 % v reálném vyjádření.⁸⁴

⁷⁸ Croatian National Bank, bulletin February 1998, s. 13 - 14

⁷⁹ Croatian National Bank, bulletin February 1999, s. 12

⁸⁰ Croatian National Bank, bulletin February 2000, s. 6

⁸¹ Croatian National Bank, bulletin February 1997, s. 14

⁸² Croatian National Bank, bulletin December 1997, s. 14

⁸³ Croatian National Bank, bulletin February 1998, s. 14

⁸⁴ Croatian National Bank, bulletin February 1999, s. 13

Čisté mzdy byly v roce 1999 v průměru v nominálním vyjádření o 14,3 % vyšší proti předchozímu roku, v reálném vyjádření se zvýšily o 10,3 %. Hrubé mzdy vzrostly o něco méně, v nominálním vyjádření to bylo o 9,9 % a v reálném o 6,1 %.⁸⁵

Tab. 3.5. Průměrné měsíční čisté mzdy v nominálním vyjádření (v běžných cenách, HRK, vždy měsíc prosinec)

1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
74,4	1 073,2	1 646,0	1 883,0	2 217,0	2 544,0	2 935,0	3 262,0

Pramen: Croatian National Bank, bulletin December 2001, s. 81

3.4 PLATEBNÍ BILANCE

Během prvních osmi měsíců roku 1996 činil deficit běžného účtu 601,3 mil. USD, přibližně o 50 % méně než v minulém roce. Velký podíl na poklesu deficitu měly hlavně čisté příjmy z turismu, (které se zvýšily o 270 mil. USD (46 %) v prvních osmi měsících roku 1996 ve srovnání s rokem 1995 v tomto období), dále byl významný vzrůst zahraničních investic (ve výši 190 mil. USD) a také zvýšení čistých běžných transferů (ve výši 155,4 mil. USD).

V roce 1996 se zvýšil export oproti roku 1995 o 0,9 %, zatímco import vzrostl o 7,8 %. V roce 1996 ve srovnání s rokem 1995 byl zaznamenán 4,8% pokles ve vývozu polotovarů a 1,1% pokles ve vývozu spotřebního zboží. Ve vývozu investičních statků došlo naopak ke zvýšení o 32,3 %. V oblasti dovozu byl v roce 1996 proti roku předchozímu pozorován růst u polotovarů (o 3,2 %) a investičních statků (19,3 %) a u spotřebního zboží (9,7 %).⁸⁶

V první polovině roku 1997 činil deficit běžného účtu 1,5543 bil. USD, což bylo o 134,8 % více proti první polovině roku 1996. Hlavní příčinou tohoto vzrůstu bylo zvýšení deficitu zbožího obchodu.⁸⁷

Prosinec roku 1997 zaznamenal největší růst importu na měsíční hladině ve výši 1 099,7 mil. USD. Za rok 1997 činil chorvatský vývoz 4 340,9 mil. USD, což bylo o 3,8 % méně než v roce 1996. Naopak dovoz dělal 9 122,5 mil. USD, znamenalo to roční růst

⁸⁵ Croatian National Bank, bulletin February 2000, s. 6

⁸⁶ Croatian National Bank, bulletin February 1997, s. 19

⁸⁷ Croatian National Bank, bulletin December 1997, s. 19

17,1 %. Negativní bilance zbožového obchodu činila 4 781,6 mil. USD, což představovalo 46% vzrůst proti předešlému roku.⁸⁸

Ke konci roku 1998 nastal pokles dovozu zboží. Na rozdíl od konce předchozího roku, kdy hodnota importu zboží zaznamenala svou rekordní výši, hodnota dovozu zboží poklesla v prosinci roku 1998 o 45,1 %. Mělo to za následek snížení deficitu zbožího obchodu. Deficit činil v roce 1998 -3,842,0 mil. USD, představovalo to 22,1% pokles ve srovnání s předcházejícím rokem. Dovoz zboží se v roce 1998 pohyboval kolem 8 383,1 mil. USD, znamenalo to 7,9% pokles ve srovnání s minulým rokem. Došlo zejména ke snížení dovozu spotřebního zboží. Vývoz zboží v roce 1998 činil 4 541,1 mil. USD, znamenal 8,9% vzrůst proti roku 1997. Krytí zbožího dovozu vývozem se tak zvýšilo z 45,8 % v roce 1997 na 54,1 % v roce 1998. To, jak se situace vyvíjela ve zbožího obchodě, naznačovalo tomu, že dojde v tomto roce ke snížení deficitu běžného účtu. V období od ledna do září roku 1998 činil deficit běžného účtu -878,3 mil. USD, tedy o 19,1 % méně než v tomto období v minulém roce.⁸⁹

V roce 1999 byl celkový vývoz zboží 4 279,7 mil. USD, což znamenalo 6,1% pokles ve srovnání s minulým rokem. Dovoz zboží se pohyboval kolem 7 777,4 mil. USD, tedy poklesl proti předešlému roku o 7,8 %. Deficit zbožího obchodu za rok 1999 činil 3 497,7 mil. USD, což bylo o 9,8 % méně než v roce 1998.⁹⁰

Tab. 3.6. Export zboží a služeb (v % jako podíl HDP)

1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
56,8	48,8	37,7	39,5	40,9	39,6	40,5	45,5

Pramen: Croatian National Bank, bulletin December 2001

Tab. 3.7. Import zboží a služeb (v % jako podíl HDP)

1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
53,0	45,4	49,5	49,7	56,6	49,2	48,9	50,4

Pramen: Croatian National Bank, bulletin December 2001

⁸⁸ Croatian National Bank, bulletin February 1998, s. 19

⁸⁹ Croatian National Bank, bulletin February 1999, s. 18

Tab. 3.8. Bilance běžného účtu (v % jako podíl HDP)

1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
5,7	5,9	-7,7	-5,5	-11,6	-7,1	-6,9	-2,1

Pramen: Croatian National Bank, bulletin December 2001

3.5 STÁTNÍ ROZPOČET

Deficit rozpočtu ústřední vlády byl v období prvních deseti měsíců roku 1997 jen 38,7 % plánovaného ročního deficitu a činil 0,97 % předpokládaného HDP. Příjmy vzrostly na roční míru 5,3 % a výdaje 10,1 %.⁹¹

Bilance rozpočtu vlády pro rok 1997 vykazovala deficit 1,16 bil. HRK. Bylo to méně, než se původně plánovalo. Roční nominální růst v příjmech činil 7,9 %, naproti tomu růst ve výdajích činil 11,1 %. Hlavním zdrojem příjmů byly daně. Běžné výdaje tvořily 86 % celkových výdajů, zbytek byly výdaje investiční.⁹²

Celkové příjmy v roce 1998 činily 43,8 bil. HRK, což bylo téměř o 800 mil. HRK méně, než bylo v plánu – u běžných příjmů to bylo o 250 mil. HRK méně a u investičních o 550 mil. HRK méně. Výdaje se v tomto roce pohybovaly kolem 42,5 bil. HRK, což bylo o 2 bil. HRK méně, než bylo plánováno. Největších úspor bylo dosaženo v oblasti běžných výdajů (930 mil. HRK) a u investičních (900 mil. HRK).⁹³

Celkové příjmy rozpočtu činily v roce 1999 46,3 bil. HRK a celkové výdaje asi 48,9 bil. HRK. Deficit rozpočtu ústřední vlády dělal asi 2,6 bil. HRK (o 1,1 bil. HRK více než bylo předpokládáno).⁹⁴

Tab. 3.9. Rozpočet (v mil. HRK)

	1996	1997	1998	1999	2000
Příjmy	31 367,5	33 846,1	43 808,6	46 355,5	44 635,7
Výdaje	30 972,8	34 395,2	41 390,4	47 379,6	49 567,5

Pramen: Croatian National Bank, bulletin December 2001, s. 62

⁹⁰ Croatian National Bank, bulletin March 2000, s. 11

⁹¹ Croatian National Bank, bulletin December 1997, s. 22

⁹² Croatian National Bank, bulletin February 1998, s. 22

⁹³ Croatian National Bank, bulletin February 1999, s. 21

⁹⁴ Croatian National Bank, bulletin March 2000, s. 14

Tab. 3.10. Běžný účet (v mil. HRK)

1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
4 381,2	5 638,8	-7 814,2	-5 954,0	-14 064,8	-9 712,5	-10 642,0

Pramen: Croatian National Bank, bulletin December 2000, s. 46

3.6 BANKOVNÍ SEKTOR

„Druhá krize chorvatského bankovníctví“ začala v březnu roku 1998, kdy pátá největší banka zkrachovala. Tím odstartovala krachy dalších menších a středně velkých bank. Rada centrální banky v tomto roce zahájila proces ozdravování bankovního sektoru, docházelo k bankrotům institucí přijímajících vklady. K dalším velkým krachům došlo v březnu a dubnu roku 1999. Osm institucí dohromady představovalo 7 % celkových aktiv bankovního systému. Dohromady s pátou největší bankou, která byla ozdravena v dubnu roku 1998, to bylo 12 %.⁹⁵ Bylo ovšem zřejmé, že tento problém se týká více bank.

Náklady na obnovení páté největší chorvatské banky činily asi 2 % HDP. Celkové náklady obou bankovních krizí se v té době pohybovaly kolem 27 % HDP.⁹⁶ Nebylo to ale nijak výjimečné, byl to jev, který souvisel s válkou v zemi. Hlavně příliv kapitálu přes banky přispěl k těmto krizím.

Následující tabulky ukazují na možné příčiny krizí. Množství bank v Chorvatsku se rapidně zvyšovalo až do roku 1996. Množství velkých a malých bank se významně nezměnilo, velmi však vzrostl počet bank střední velikosti (celková aktiva se zvýšila z 140 mil. USD na 1,4 bil. USD, tedy z 0,7 % HDP na 6,7 % HDP), a to z 6 v roce 1993 na 21 v roce 1998⁹⁷ :

⁹⁵ Šonje, V., Vujčić, B.: Croatia in the second stage of transition, 1994 – 1999, Croatian National Bank, 1999, s. 11

⁹⁶ Šonje, V., Vujčić, B.: Croatia in the second stage of transition, 1994 – 1999, Croatian National Bank, 1999, s. 11

⁹⁷ Šonje, V., Vujčić, B.: Croatia in the second stage of transition, 1994 – 1999, Croatian National Bank, 1999, s. 12

Tab. 3.11. Počet bank v Chorvatsku podle velikosti aktiv 1993 – 98 (1 bil. HRK=140 mil. USD)

Rok	Počet bank	Velikost (hodnota aktiv) Méně než 1 bilion HRK	1 – 10 bilionů HRK	Více než 10 bilionů
1993	43	35	6	2
1994	50	40	8	2
1995	53	42	9	2
1996	57	42	13	2
1997	60	41	17	2
1998	60	37	21	2

Pramen: Šonje, V., Vujčić, B.: Croatia in the second stage of transition, 1994 – 1999, Croatian National Bank, 1999, s. 37

Tab. 3.12. Přílivy kapitálu a peněžní ukazatelé 1993 – 98

	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Čisté přílivy kapitálu/export ^{a)}	- 2,4	0,0	24,5	16,0	32,4	21,4
Repatriace/export	4,5	5,1	12,1	17,0	6,4	12,3
Tempo růstu FX vkladů ^{b)}	-	62,2	60,7	54,6	42,5	20,5
Růst FX vkladů ^{c)/export}	-	7,8	13,5	17,7	18,4	11,7
Růst reálného M2	-	90,7	16,9	37,5	25,8	- 5,9
Úroková míra půjček ^{b)}	59,0	15,4	22,3	18,5	14,1	16,1
Úroková míra z vkladů ^{b)}	27,4	5,0	6,1	4,2	4,4	4,1
CPI inflace ^{b)}	1149,3	- 3,0	3,7	3,4	3,8	5,4
Míra povinných bankovních rezerv ^{b)}	25,9	28,9	41,4	35,9	32,0	30,0

a) Export zboží a služeb

b) konec roku

c) repatriace je počítána jako pokles držby cizích měn ostatních sektorů ze statistiky platební bilance. To se neshoduje s růstem vkladů u domácích bank v zahraniční měně. FX depozita mohou růst kvůli běžným transakcím (transfery nebo příjem ze zahraničí...)

Pramen: Šonje, V., Vujčić, B.: Croatia in the second stage of transition, 1994 – 1999, Croatian National Bank, 1999, s. 37

Tyto banky vyrostly na základě přílivu vkladů v cizích měnách, přitahovaným vysokými úrokovými sazbami. Jak repatriace cizích měn, tak nárůst vkladů v cizích měnách představovaly více než 10 % exportu v letech 1995 – 98, kdy Chorvatsko zaznamenalo velký deficit běžného účtu. Z předchozí tabulky je také evidentní, že motiv pro zpětnou měnovou substituci byl slabý: průměrná domácí úroková míra, upravená pro očekávanou deprecii, klesala. Nicméně zpětná měnová substituce měřená rychlostí (poklesu) domácího agregátu M2 se toho času zastavila.⁹⁸

Úroková míra na peněžním trhu byla příliš tažená ze strany nabídky (klesající během a po úspěšných ozdravných akcích v roce 1996, rostla po druhé bankovní krizi a byla necitlivá k očekávaným změnám v měnovém kurzu).⁹⁹

Nominální úroková míra termínovaných vkladů v cizích měnách byla na evropské standardy extrémně vysoká – přes 6 % až do 1998, kdy agresivní banky opustily trh. Míra se snížila pod 6 %, poté co začaly zkrachovalé banky opouštět trh.

Rychle se rozvíjející banky střední velikosti založili své podnikání na základě extrémně vysokých úrokových mír z vkladů, které sloužili jako hlavní magnety přílivu zahraniční měny. Zatímco dobré banky platily rozumnou prémii za riziko, špatné banky neústupně nabízely úrokové míry z FX vkladů, které byly téměř 2krát tak vysoké jako u dobrých bank. To vedlo k rychlému růstu podílu špatných bank na FX bázi. Podíl špatných bank dosáhl v roce 1998 30 %, kdy pátou největší banku zasáhl politicko-ekonomický skandál. Postupně se tento podíl začal snižovat. Vkladatelé ztratili důvěru k některým malým a středně velkými bankám a začali převádět své vklady do více prestižních bank s lepší reputací.

Přílivy kapitálu byly částečně nezdravým procesem protože v sobě zahrnovaly morální hazardy a neopatrné bankovní praktiky. Přitahovaly FX vklady od občanů a cizinců díky vysokým úrokovým mírám – tento příliv nebyl pozitivní. Chorvatský případ je jen další ukázkou, která potvrzuje stará zjištění, že nově vznikající banky napáchají více škody než užítku v ekonomikách s transformující se bankovním sektorem, a že bankovní (ne)regulace hraje v tomto případě rozhodující roli.¹⁰⁰

⁹⁸ Šonje, V., Vujčić, B.: Croatia in the second stage of transition, 1994 – 1999, Croatian National Bank, 1999, s 12

⁹⁹ Šonje, V., Vujčić, B.: Croatia in the second stage of transition, 1994 – 1999, Croatian National Bank, 1999, s 12

¹⁰⁰ Šonje, V., Vujčić, B.: Croatia in the second stage of transition, 1994 – 1999, Croatian National Bank, 1999, s. 13

4 CHORVATSKO PO ROCE 2000

4.1 REÁLNÝ SEKTOR

HDP, obchod, průmyslová výroba

Už koncem roku 1999 byl zaznamenán ekonomický růst, který pokračoval i dále v průběhu roku 2000, což podávalo důkaz o tom, že se ekonomika dostala z recese, jež začala v roce 1998.¹⁰¹

Celkový obchodní obrat vzrostl začátkem roku 2000 v reálném vyjádření o 2,3 %, zatímco maloobchodní obrat se zvýšil o 6,6 % ve srovnání se začátkem roku 1999.¹⁰²

V druhé polovině roku byl sledován pokles pouze ve stavebnictví, kde byla negativní míra růstu již více než dva roky. K růstu HDP přispěl z velké části čistý export díky vysokému 13,0% vzrůstu vývozu zboží a služeb, čímž překonal růst dovozu, který činil 4,8 %. Zatímco v první polovině roku byl růst HDP způsoben především vzrůstem domácí poptávky, v té druhé to bylo spíše díky růstu zahraniční poptávky.¹⁰³

Velký růst průmyslové produkce byl zaznamenán hlavně v únoru a březnu.¹⁰⁴ V prvních jedenácti měsících roku 2000 průmyslová výroba vzrostla o 2,1 % ve srovnání se stejným obdobím roku 1999. Koncem roku došlo k jejímu poklesu. Největším příspěvkem k tomuto poklesu byl pokles v oblasti trvanlivého (15,8 %) a kapitálového zboží (8,7 %).¹⁰⁵

V roce 2001 vykazovala průmyslová výroba rostoucí trend. V prvních jedenácti měsících roku 2001 byl průměrný měsíční růst průmyslové výroby 1,1 %, zatímco průměrný měsíční meziroční růst v tomto období byl 6,2 %.

¹⁰¹ Croatian National Bank, Bulletin December 2000, s. 2-4

¹⁰² Croatian National Bank, Bulletin January 2001, 2-4

¹⁰³ Croatian National Bank, Bulletin January 2001, 2-4

¹⁰⁴ Croatian National Bank, Bulletin June 2000, s. 2 - 3

¹⁰⁵ Croatian National Bank, Bulletin December 2000, s. 2-4

Nepřetržitý pokles hrubé přidané hodnoty ve stavebnictví se zastavil již začátkem tohoto roku, kdy byl zaznamenán meziroční 6,1% růst. V druhé polovině roku však došlo opět ke zhoršení.¹⁰⁶

Začátkem roku 2001 vzrostl obchod vysokou mírou 15,5 % a rostoucí trend stále pokračoval.¹⁰⁷

Také byl v této době opět zaznamenán růst HDP (s relativně vysokou mírou růstu 4,2 %), který trval nepřetržitě už půl druhého roku.¹⁰⁸

Podobně jako tomu bylo v minulém roce, také v první polovině roku 2001 to byla domácí poptávka, co podporovalo ekonomický růst, v druhé polovině zaznamenala opět pokles.¹⁰⁹

Celková roční míra růstu HDP dosáhla v období od ledna do září v roce 2002 5,0 %. Došlo k velkému vzrůstu domácí poptávky, čistá zahraniční poptávka měla negativní přínos pro růst HDP.

Pro prvních devět měsíců roku 2002 dosáhla roční míra růstu přidané hodnoty průmyslové činnosti 3,3 %. Celkový objem produkce vzrostl v této době o 4,1 %, zatímco v říjnu a listopadu roční míra růstu průmyslové výroby dosáhla 11,5 %. Největší růst byl zaznamenán v produkci meziproductů.

Velkoobchod i maloobchod vykazovaly v tomto období stoupající trend, poté došlo k mírnému zpomalení růstu obchodního obrátu.

Stavebnictví zaznamenalo během celého roku 2002 silný růst v přidané hodnotě během.¹¹⁰

V první polovině roku 2003 rostl reálný HDP mírou 5,0 %, byl podporován velkou investiční poptávkou a pozitivním vlivem čistého exportu zboží a služeb.¹¹¹ Poté se růst zpomalil. Domácí poptávka měla v této době klesající trend.¹¹²

V polovině roku 2003 došlo ke zpomalení v části ekonomické aktivity. Za prvních jedenáct měsíců dosáhla roční míra růstu produkce v průmyslu 4,3 %, z toho silnější růst zaznamenala v první polovině roku.¹¹³

¹⁰⁶ Croatian National Bank, Bulletin July 2001, 3-4

¹⁰⁷ Croatian National Bank, Bulletin July 2001, 3-4

¹⁰⁸ Croatian National Bank, Bulletin July 2001, 3-4

¹⁰⁹ Croatian National Bank, Bulletin December 2001, s. 3

¹¹⁰ Croatian National Bank, Bulletin January 2003, s. 3-5

¹¹¹ Croatian National Bank, Bulletin December 2003, s. 3-5

V období od ledna do září roku 2003 rostl reálný obchodní obrat meziroční mírou 5,6 %, což bylo podstatně méně ve srovnání s minulým rokem.¹¹⁴ V prvních deseti měsících reálný maloobchodní obrat vzrostl jen o 4,0 % proti stejnému období minulého roku (roční míra růstu v prvních deseti měsících roku 2002 byla 12,8 %).

Stavebnictví bylo v roce 2003 nejrychleji se rozvíjející aktivitou, jejíž celkový roční růstový index celkového objemu stavebních projektů dosáhl 23,1 %.¹¹⁵

Před koncem první poloviny roku 2004 došlo k mírnému zpomalení reálného růstu HDP. Mírné snížení příspěvku domácí poptávky na HDP se zdálo být vyrovnáno trochu větším vzrůstem zahraniční poptávky, který vedl k malému zvýšení míry růstu reálného HDP.¹¹⁶ Začátkem druhé poloviny roku došlo ke zpomalení celkové ekonomiky.¹¹⁷

V polovině roku 2004 celá průmyslová výroba stagnovala.¹¹⁸ V druhé polovině roku došlo naopak ke zrychlení růstu celkového objemu průmyslové výroby. Celková roční míra růstu v období od ledna do listopadu byla na úrovni 2,5 %.¹¹⁹

Ke konci roku 2004 reálný maloobchodní obrat zaznamenal rostoucí trend, jež následoval po zpomalení, které přišlo už během začátku roku. Během prvních devíti měsíců celkový maloobchodní obrat poklesl v reálném vyjádření o 4,1 % ve srovnání se stejným obdobím roku 2003.¹²⁰ Celková míra růstu maloobchodu činila 2,5 % během prvních jedenácti měsíců 2004.¹²¹

V druhé polovině roku 2004 pouze stavebnictví zaznamenalo pokles ve výrobě. V říjnu byl pozorován nejprudší roční pokles ve stavebních pracích (-6,8 %), který nebyl pozorován od poloviny roku 2000, a snížil tak produkci v této oblasti na úroveň první poloviny roku 2003.¹²²

¹¹² Croatian National Bank, Bulletin January 2004, s. 3 – 5

¹¹³ Croatian National Bank, Bulletin January 2004, s. 3 – 5

¹¹⁴ Croatian National Bank, Bulletin December 2003, s. 3-5

¹¹⁵ Croatian National Bank, Bulletin January 2004, s. 3 – 5

¹¹⁶ Croatian National Bank, Bulletin December 2004, s. 3 – 5

¹¹⁷ Croatian National Bank, Bulletin January 2005, s. 3 - 5

¹¹⁸ Croatian National Bank, Bulletin December 2004, s. 3 – 5

¹¹⁹ Croatian National Bank, Bulletin January 2005, s. 3 - 5

¹²⁰ Croatian National Bank, Bulletin December 2004, s. 11

¹²¹ Croatian National Bank, Bulletin January 2005, s. 3 - 5

¹²² Croatian National Bank, Bulletin January 2005, s. 3 - 5

Po neobvykle pomalém 1,8% růstu začátkem roku 2005 přešla chorvatská ekonomika do naopak velmi velkého růstu 5,1 %, který i nadále trval.¹²³ Pozitivně působila zahraniční poptávka, v osobní spotřebě byl zaznamenán spíše pokles.¹²⁴

Začátkem roku 2005 zaznamenala celá průmyslová výroba opět růst. Po polovině roku růst v celkovém objemu průmyslové výroby a obrat maloobchodu slabě poklesly, zatímco růst ve stavebnictví a turismu se zvýšil.¹²⁵

Celkový objem průmyslové výroby rostl ke konci roku po menší stagnaci zrychleným tempem.¹²⁶ V důsledku toho se růst průmyslové výroby pro celý rok 2005 zrychlil na 5,1 %.¹²⁷

V roce 2006 to v chorvatské ekonomice vypadá na poměrně stabilní růst. Celková průmyslová výroba se v lednu a únoru 2006 zvětšila o 5,8 % ve srovnání s tímto obdobím v minulém roce. Zejména v únoru byla zaznamenána vysoká roční míra růstu (7,3 %). Také stavebnictví od začátku roku 2006 vykazuje pozitivní vývoj.

Situace v oblasti maloobchodu, která se dobře vyvíjela už koncem roku 2005, pokračovala i začátkem roku 2006. Celková meziroční reálná míra růstu dosahovala v lednu a únoru 4,6 %.¹²⁸

Následující tabulky srovnávají vývoj HDP od roku 1998:

Tab. 4.1. HDP (v mil. HRK, běžné ceny)

1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
137,604	141,579	152,519	165,639	181,231	198,422	212,827	229,031

Tab. 4.2. HDP (v mil. EUR, běžné ceny)

1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
19,281	18,679	19,976	22,177	24,468	26,234	28,395	30,949

Tab. 4.3. HDP per capita (v EUR)

1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
4,284	4,102	4,560	4,998	5,507	5,906	6,397	6,972

¹²³ Croatian National Bank, Bulletin December 2005, s. 3

¹²⁴ Croatian National Bank, Bulletin January 2006, s. 3

¹²⁵ Croatian National Bank, Bulletin December 2005, s. 3

¹²⁶ Přizpůsobeno pro sezónnost a pracovní dny.

¹²⁷ Croatian National Bank, Bulletin February 2006, s. 3 - 5

¹²⁸ Croatian National Bank, Bulletin April 2006, s. 3 - 5

Tab. 4.4. HDP meziroční míra růstu (v %, ve stálých cenách)

1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
2,5	- 0,9	2,9	4,4	5,6	5,3	3,8	4,3

Pramen: www.hnb.hr/kazalo/ekazalo.htm, statistics: economic indicators (10.4.2006)

Pro srovnání vývoj HDP v jiných zemích střední a východní Evropy:

Tab. 4.5. Komparace ekonomik zemí střední a východní Evropy

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Slovinsko ^{a)}	4,0	2,7	3,3	2,5	4,6	3,9
Srbsko ^{b)}	5,2	5,1	4,5	2,4	9,3	6,3
ČR ^{c)}	3,9	2,6	1,5	3,2	4,7	6,0

a) Pramen: www.bsi.si, Bulletin April 2006, s. 69

b) Pramen: www.nbs.yu/english/statistics/index.htm

c) Pramen: www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr:_makroekonomicke_udaje

4.2 CENY

Maloobchodní ceny vzrostly v období od ledna do listopadu 2000 v průměru o 6 % ve srovnání s tímto obdobím v minulém roce.¹²⁹

V prvních devíti měsících roku 2001 mělo meziroční tempo růstu maloobchodních cen klesající trend – ze 7,4 % na konci roku 2000 došlo ke snížení na 3,2 % ke konci roku 2001 a i nadále pokračoval klesající trend.¹³⁰

Uvolňování inflačních tlaků v polovině roku bylo do značné míry ovlivněno pohyby domácích maloobchodních cen ropných produktů, které odrážely změny cen ropných produktů na světovém trhu a vývoje směnného kurzu kuny vůči USD.¹³¹

Jádrová inflace se podstatně snížila z 5,1 % v květnu na 2,1 % v říjnu, což byla přesně polovina oproti minulému roku, kdy jádrová inflace činila 4,2 %.¹³²

¹²⁹ Croatian National Bank, Bulletin December 2000, s. 13 - 14

¹³⁰ Croatian National Bank, Bulletin December 2001, s. 13 - 14

¹³¹ Croatian National Bank, Bulletin December 2001, s. 13 - 14

V roce 2002 byla inflace stále poměrně mírná. Ceny elektřiny vzrostly v září a říjnu a zvrátily tak klesající trend, s růstem cen dosahujícím v říjnu 2,1 %. Přes tyto cenové šoky však celkové inflační prostředí zůstávalo příznivé v důsledku nových obchodních dohod, nižší inflace v eurozóně a stabilní HRK, to vše pomáhalo držet inflaci na uzdě.¹³³

Vysoký růst produktivity a nízký celkový růst platů nasvědčovaly pokračování příznivého inflačního klimatu. Přestože ceny ropných produktů rostly během července (1,7 %) a srpna (4,4 %), v říjnu se opět snížily o 1,4 %. Nakonec to mělo jen malý dopad na inflaci v zemi.¹³⁴

Důležitým faktorem, který přispěl k nižší inflaci, byl silný pokles v cenách jídla. Tyto ceny byly v roce 2003 dost vysoké kvůli velkému suchu, v roce 2004 se však snížily. Přes mírný nárůst reálných mezd a dramatický vzrůst cen ropy na světových trzích zůstávala inflace začátkem druhé poloviny roku 2004 mírná. Slabý USD částečně pomohl Chorvatsku tlumit ropné šoky. Nicméně ceny paliv a maziv vzrostly v říjnu meziročně o 18,3 %, příspěvek ropných produktů k inflaci byl 46 % celkového cenového vzrůstu.¹³⁵

Inflace spotřebitelských cen se zrychlila v průběhu druhé poloviny roku 2005. Hlavní příčinou jejího náhlého vzestupu byly mimo jiné ceny zemědělských produktů. Ceny ropy byly nižší.¹³⁶

Souhrnný CPI se začátkem roku 2006 zvýšil proti konci roku 2005 o 0,6 %, bylo to především kvůli sezónnímu vzrůstu cen zeleniny (a také např. ropné produkty stouply od prosince o 2,1 %).¹³⁷ Meziroční míra inflace spotřebitelských cen se snížila z 3,9 % v lednu na 3,0 % v březnu 2006. Jádrový CPI rostl v únoru a březnu mírou 0,3 %. Meziroční míra jádrové inflace se snížila z 2,8 % v lednu na 2,7 % v únoru a pak na 2,6 % v březnu 2006.¹³⁸

¹³² Croatian National Bank, Bulletin December 2001, s. 14 - 15

¹³³ Croatian National Bank, Bulletin December 2002, s. 3

¹³⁴ Croatian National Bank, Bulletin December 2003, s. 3

¹³⁵ Croatian National Bank, Bulletin December 2004, s. 3

¹³⁶ Croatian National Bank, Bulletin December 2005, s. 3

¹³⁷ Croatian National Bank, Bulletin February 2006, s. 6

Tab. 4.6. Průměrná meziroční míra inflace (měřeno CPI)

1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
4,0	4,6	3,8	1,7	1,8	2,1	3,3

Pramen: www.hnb.hr/kazalo/ekazalo.htm, statistics: economic indicators (10.4.2006)

Tato tabulka srovnává míru inflace v dalších zemích střední a východní Evropy po roce 2000:

Tab. 4.7. Průměrná meziroční míra inflace v některých zemích střední a východní Evropy (měřeno CPI):

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Slovinsko ^{a)}	10,8	9,5	7,5	5,7	4,7	3,5
Srbsko ^{b)}	70,0	91,8	19,5	11,7	10,1	16,5
ČR ^{c)}	3,9	4,7	1,8	0,1	2,8	1,9

a) Pramen: www.bsi.si, Bulletin April 2006, s. 73

b) Pramen: www.nbs.yu/english/statistics/index.htm

c) Pramen: www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr:_makroekonomicke_udaje

4.3 TRH PRÁCE

4.3.1 Nezaměstnanost

Registrovaná nezaměstnanost byla v roce 1999 v průměru asi o 11,9 % vyšší ve srovnání s rokem 1998.¹³⁹

Nově registrovaná nezaměstnanost vzrostla v prvních pěti měsících roku 2000 o 5,8 % ve srovnání s tímto obdobím roku 1999. Ke konci první poloviny roku 2000 se registrovaná nezaměstnanost dostala na úroveň 21 %.¹⁴⁰ Podle průzkumu pracovní síly byla míra nezaměstnanosti za první polovinu roku 15,1 %, což bylo o 1,9 procentního bodu více než v první polovině roku 1999.¹⁴¹

¹³⁸ Croatian National Bank, Bulletin April 2006, s. 6

¹³⁹ Croatian National Bank, Bulletin February 2000, s. 6

¹⁴⁰ Croatian National Bank, Bulletin July 2000, s. 6

¹⁴¹ Croatian National Bank, Bulletin December 2000, s. 6

Ke konci roku se vyšplhala na 22,4 %, což bylo o 2 procentní body více vzhledem k minulému roku v tomto období.¹⁴²

Množství nezaměstnaných zaregistrovaných u CEI (Croatian employment institute) během prvních deseti měsíců roku 2001 dosáhl počtu asi 229 000 osob, což představovalo asi 6,1% nárůst proti předchozímu roku v tomto období. Registrovaná nezaměstnanost v této době vykazovala růst 1,3 % ve srovnání s koncem roku 2000.¹⁴³

V listopadu roku 2001 vzrostl počet registrovaných nezaměstnaných o 2 000 (0,5 %), projevil se vliv sezónních faktorů. Přírůstek do CEI registru se snížil v tomto období o 6,8 % ve srovnání s tímto obdobím v předešlém roce. Došlo ke zpomalení v dlouhodobém růstu nezaměstnanosti, jež byl v roce 2001 pozorován. Míra registrované nezaměstnanosti byla v této době na úrovni asi 22,5 %.¹⁴⁴

Podle průzkumu pracovní síly došlo v první polovině roku 2002 ve srovnání s první polovinou předešlého roku k růstu zaměstnanosti.¹⁴⁵ Celkový úbytek nezaměstnaných z registru CEI za prvních devět měsíců roku 2002 činil 134 000 osob, což bylo o 21,1 % více proti tomuto období v roce 2001. Růst úbytku z registru CEI do zaměstnanosti v první polovině roku byl podporován především růstem HDP.¹⁴⁶

Např. v listopadu byla míra nezaměstnanosti na úrovni 21,6 % – nižší o 0,6 procentního bodu ve srovnání s tímto měsícem v minulém roce.¹⁴⁷

V roce 2003 měl prudký ekonomický růst za následek růst zaměstnanosti a pokles nezaměstnanosti. Podle průzkumu pracovní síly v první polovině tohoto roku klesla nezaměstnanost na 14,1 %. To představovalo 1,1% pokles ve srovnání s první polovinou roku 2002. Také byl během této doby potvrzen růst zaměstnanosti, který nadále pokračoval, stejně jako pokles nezaměstnanosti. Od září 2003 však začala nezaměstnanost znovu narůstat.¹⁴⁸ Začalo období růstu nezaměstnanosti, které následovalo po téměř rok a půl dlouhém období jejího poklesu. Bez ohledu na sezónní faktory byl silný příliv osob do registru CEI podobně jako v předchozích měsících

¹⁴² Croatian National Bank, Bulletin January 2001, s. 6

¹⁴³ Croatian National Bank, Bulletin December 2001, s. 10

¹⁴⁴ Croatian National Bank, Bulletin January 2002, s. 6

¹⁴⁵ Croatian National Bank, Bulletin December 2002, s. 3

¹⁴⁶ Croatian National Bank, Bulletin December 2002, s. 11

¹⁴⁷ Croatian National Bank, Bulletin January 2002, s. 5 – 6

hlavním zdrojem růstu registrované nezaměstnanosti. Míra registrované nezaměstnanosti byla v listopadu 18,9 %.¹⁴⁹

Začátkem roku 2004 došlo k růstu registrované nezaměstnanosti o 1000 nezaměstnaných (0,3 %), což ukazovalo na to, že trend stagnace v registrované nezaměstnanosti, který začal koncem předchozího roku, stále trval. Míra registrované nezaměstnanosti byla v této době 19,2 %, což představovalo pokles o 2 procentní body oproti minulému roku.¹⁵⁰

Na jaře roku 2004 přispěla sezónní zaměstnanost ke klesajícímu trendu v registrované nezaměstnanosti.¹⁵¹

Opět však začala narůstat od srpna a ke konci října dosáhla úrovně 18,1 %.¹⁵² Vzrůstající trend v registrované nezaměstnanosti byl v podstatě v celé druhé polovině roku 2004 a registrovaná nezaměstnanost se na konci roku dostala na úroveň 318 000, což bylo o 0,3 % (1 000) méně proti konci roku 2003.¹⁵³

Podle výzkumu pracovní síly byla míra nezaměstnanosti v první polovině roku 2005 na úrovni 13,1 %, což bylo o 0,7 procentního bodu méně než tomu bylo v roce 2004 – v první i druhé polovině 13,8 %.¹⁵⁴ Vzrůst zaměstnanosti žen ve věku 25 až 49 let představoval největší podíl na vzrůstu zaměstnanosti, který i nadále pokračoval.¹⁵⁵

I v druhé polovině roku se nezaměstnanost dále snižovala.¹⁵⁶ Na konci roku 2005 byla o 3 % nižší proti konci roku 2004. Míra registrované nezaměstnanosti v této době činila 18,0 %, tedy o 0,5 procentního bodu méně než koncem roku 2004.¹⁵⁷

Celkový počet registrovaných nezaměstnaných na konci února 2006 klesl na 313 000 osob, což představovalo snížení proti lednu o 0,2 %. Míra registrované nezaměstnanosti

¹⁴⁸ Croatian National Bank, Bulletin December 2003, s. 3

¹⁴⁹ Croatian National Bank, Bulletin January 2004, s. 5 - 6

¹⁵⁰ Croatian National Bank, Bulletin April 2004, s. 5

¹⁵¹ Croatian National Bank, Bulletin July 2004, s. 5

¹⁵² Croatian National Bank, Bulletin December 2004, s. 3

¹⁵³ Croatian National Bank, Bulletin January 2005, s. 5

¹⁵⁴ Croatian National Bank, Bulletin December 2005, s. 14

¹⁵⁵ Croatian National Bank, Bulletin December 2005, s. 3

¹⁵⁶ Croatian National Bank, Bulletin September 2005, s. 5

¹⁵⁷ Croatian National Bank, Bulletin February 2006, s. 5 – 6

byla v únoru 18,3 %, což bylo o 1 procentní bod méně ve srovnání s tímto měsícem v roce 2005, kdy byla míra 19,3 %.¹⁵⁸

Tab. 4.8. Populace (v milionech)

1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
4,501	4,554	4,381	4,437	4,443	4,442	4,439	4,439

Tab. 4.9. Míra nezaměstnanosti (v %, lidé nad 15 let)

1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005 ^{a)}
11,4	13,6	16,1	15,8	14,8	14,3	13,8	13,1

a) pro první polovinu roku

tab. 4.10. Míra zaměstnanosti (v %, lidé nad 15 let)

1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005 ^{a)}
47,0	44,8	42,6	41,8	43,3	43,1	43,5	43,3

a) pro první polovinu roku

Pramen: www.hnb.hr/kazalo/ekazalo.htm, statistics: economic indicators (10.4.2006)

Následující tabulka srovnává vývoj míry registrované nezaměstnanosti v dalších zemích střední a východní Evropy:

Tab. 4.11. Míra registrované nezaměstnanosti v některých zemích střední a východní Evropy (v %)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Slovensko ^{a)}	12,2	11,6	11,6	11,2	10,6	10,2
Srbsko ^{b)}	25,6	26,8	29,0	31,7	31,7	32,6
ČR ^{c)}	9,0	8,5	9,2	9,9	9,2	9,0

a) Pramen: www.bsi.si, Bulletin April 2006, s. 71

b) Pramen: www.nbs.yu/english/statistics/index.htm

c) Pramen: www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr:_makroekonomicke_udaje

¹⁵⁸ Croatian National Bank, Bulletin April 2006, s. 5 – 6

4.3.2 Mzdy

Čisté mzdy byly v roce 1999 v nominálním vyjádření vyšší v průměru o 14,3 %, kdežto o 10,3 % vzrostly v reálném vyjádření. Hrubé mzdy vzrostly poněkud méně, a to o 9,9 % v nominálním vyjádření a o 6,1 % v reálném.¹⁵⁹

Již od začátku roku 2000 byl u hrubých mezd zaznamenán klesající trend. Po růstu reálných hrubých mezd uprostřed druhé poloviny roku následoval opět pokles, který dále trval.¹⁶⁰

I v roce 2001 docházelo ke zpomalení růstu platů. V listopadu byl zaznamenán trochu rychlejší růst. Průměrná čistá mzda vzrostla proti říjnu v nominálním vyjádření o 3,1 %, zatímco průměrná hrubá mzda vzrostla o 3,4 %. A v reálném vyjádření se během tohoto období průměrná hrubá mzda zvýšila o 0,2 % a průměrná čistá mzda o 2,0 %.¹⁶¹

Po mírném poklesu uprostřed druhé poloviny roku se reálná míra růstu mezd zrychlila v říjnu a listopadu. Roční míra růstu průměrné reálné čisté mzdy byla ke koni roku 2002 na úrovni 4,4 % a byla daleko nad svou roční celkovou mírou růstu 2,7 %.¹⁶²

Po vzrůstu čisté reálné průměrné mzdy na začátku roku 2003 následkem poklesů daní z pracovního příjmu, došlo koncem první poloviny roku k jejímu snižování a byl zaznamenán meziroční růst jen 2,9 %. Jediný sektor ekonomiky, kde byl znatelně větší růst mezd, bylo stavebnictví.¹⁶³

Reálné vyplacené mzdy v listopadu 2003 rostly poněkud vyšší roční mírou ve srovnání s tímto obdobím v roce 2002. Tím průměrná reálná čistá mzda rostla roční mírou 3,3 %, zatímco průměrná reálná hrubá mzda roční mírou 2,1 %.¹⁶⁴

Průměrné reálné mzdy začátkem roku 2004 dále rostly stejně nízkými mírami, jež byly zaznamenány v druhé polovině roku 2003.¹⁶⁵ Poté nastal silnější růst, který trval ještě

¹⁵⁹ Croatian National Bank, Bulletin February 2000, s. 6

¹⁶⁰ Croatian National Bank, Bulletin December 2000, s. 6

¹⁶¹ Croatian National Bank, Bulletin January 2002, s. 6

¹⁶² Croatian National Bank, Bulletin January 2002, s. 6

¹⁶³ Croatian National Bank, Bulletin December 2003, s. 6

¹⁶⁴ Croatian National Bank, Bulletin January 2004, s. 6

¹⁶⁵ Croatian National Bank, Bulletin April 2004, s. 5

v druhé polovině roku. S koncem roku přišel mírný pokles (roční míra růstu průměrné hrubé mzdy činila 4,6 %). Čisté mzdy dále rostly pomalejším tempem než mzdy hrubé.¹⁶⁶ Růst nominálních mezd představoval slabé zpomalení ve srovnání s rokem 2004.¹⁶⁷

Průměrná reálná mzda v listopadu stoupla o 1,2 %, což byla nejnižší roční míra růstu zaznamenaná v roce 2004.¹⁶⁸

Po poklesu začátkem roku 2005 reálné mzdy slabě rostly v dubnu a květnu.¹⁶⁹

Průměrná reálná hrubá mzda vzrostla začátkem druhé poloviny roku o 1,2 % (meziročně) na celkovou roční míru 1,7 %.¹⁷⁰

Registrovaný růst reálných hrubých mezd v roce 2005 byl o 3 procentní body pomalejší než v roce předešlém. Zpomalení růstu reálných čistých mezd bylo méně zřetelné kvůli dopadu daňové reformy, která byla zavedena začátkem roku 2005.¹⁷¹

Průměrná reálná čistá mzda v únoru 2006 rostla roční mírou 1,6 %, v lednu měla negativní míru -0,2 %. Reálná hrubá mzda v únoru rostla roční mírou 2,5 %, o 2,0 procentní body rychleji než v lednu a o 1,3 procentní body rychleji, než jaký byl průměrný roční růst reálné hrubé mzdy v celém roce 2005.¹⁷²

4.4 PLATEBNÍ BILANCE

Deficit obchodní bilance byl v roce 2000 nižší proti předchozímu roku, avšak v druhé polovině roku už pak dále neklesal a naopak mírně vzrostl. Deficit zbožího obchodu v tomto roce činil 3,5bn. USD, představovalo to nárůst o 0,7 % proti předešlému roku.¹⁷³ Míra krytí importu exportem se za tento rok příliš nezměnila, pohybovala se kolem 55,5 %.¹⁷⁴ Proti roku 1999 se export zvýšil o 2 %, import o 1,4 %.¹⁷⁵

¹⁶⁶ Croatian National Bank, Bulletin December 2004, s. 16

¹⁶⁷ Croatian National Bank, Bulletin December 2004, s. 19

¹⁶⁸ Croatian National Bank, Bulletin January 2005, s. 6

¹⁶⁹ Croatian National Bank, Bulletin July 2005, s. 6

¹⁷⁰ Croatian National Bank, Bulletin September 2005, s. 6

¹⁷¹ Croatian National Bank, Bulletin February 2006, s. 6

¹⁷² Croatian National Bank, Bulletin April 2006, s. 6

¹⁷³ Croatian National Bank, Bulletin January 2001, s. 11

¹⁷⁴ Croatian National Bank, Bulletin February 2001, s. 11

¹⁷⁵ Croatian National Bank, Bulletin March 2001, s. 11

V roce 2001 činil celkový vývoz zboží asi 4,7bn. USD, celkový dovoz 9,0bn. USD. Deficit zahraničního obchodu se pohyboval kolem 4,4bn. USD, což představovalo 26,9% nárůst proti roku 2000.¹⁷⁶

Za celý rok 2002 celkový export zboží v Chorvatsku činil 4,9bn. USD a celkový import zboží 10,7bn. USD. Míra krytí importu exportem byla v tomto roce 45,7 % (o 5,3 procentní body nižší proti roku 2001). Pohyby v celkovém exportu a importu zboží v roce 2002 měly za následek deficit zahraničního obchodu 5,8bn. USD, což bylo o 29,8 % více proti roku 2001. V roce 2002 (v USD) zůstala roční míra růstu celkového exportu zboží na úrovni 5 % a pro import zboží to bylo 8,7 %. Zejména růst vývozu polotovarů měl velký podíl na ročním růstu celkovém exportu zboží.¹⁷⁷

V roce 2003 celkový export zboží činil asi 6,2bn. USD a celkový import zhruba 14,2bn. USD. Deficit zahraničního obchodu dosáhl asi 8,0bn. USD, což představovalo roční růst 38,1 %. Celkový vývoz zboží v roce 2003 rostl 10,8% tempem.¹⁷⁸ To představovalo v exportu podstatné zlepšení, neboť v roce 2002 celkový export zboží rostl tempem 1,4 %. Velký podíl na jeho růstu měl vývoz elektrických strojů a zařízení, dále pak ropné produkty. Ve srovnání s rokem 2002 došlo také k růstu celkového importu zboží. Roční míra růstu úhrnného dovozu zboží byla v roce 2003 na úrovni 15,3 %, tedy o 3,1 procentního bodu více ve srovnání s mírou z roku 2002. Tento růst byl ovlivněn zvýšením vývozu dopravních zařízení a prostředků.¹⁷⁹

Za celý rok 2004 úhrnný vývoz zboží činil asi 8,0bn. USD a dovoz 16,6bn. USD. Deficit zahraničního obchodu 8,6bn. USD vzrostl meziročně o 6,7 %, byl tak zhruba 6krát nižší než v roce 2003. Míra krytí importu exportem se v tomto roce zlepšila, bylo to 48,4 %, zvýšila se tak o téměř 5 procentních bodů ve srovnání s předešlým rokem. Vyjádřeno v konstantním směnném kurzu, růst úhrnného vývozu zboží byl za rok 2004 meziročně 21,6 %, což znamenalo téměř dvojnásobek z roku 2003, kdy byl 11,2 %. Velký podíl na jeho růstu měl především vývoz dopravních zařízení (lodě) a ropné produkty. Úhrnný dovoz zboží, vyjádřen v konstantním směnném kurzu, vzrostl během

¹⁷⁶ Croatian National Bank, Bulletin February 2002, s. 11 - 12

¹⁷⁷ Croatian National Bank, Bulletin February 2003, s. 12 - 13

¹⁷⁸ Měřeno s konstantním směnným kurzem 2002

¹⁷⁹ Croatian National Bank, Bulletin February 2004, s. 12 - 13

roku 2004 meziročně o 8,6 %, to představovalo snížení o 6,7 procentního bodu ve srovnání s minulým rokem. Bylo to způsobeno zejména zpomalením dovozu kapitálových statků a poklesem dovozu dopravních prostředků.¹⁸⁰

Za rok 2005 činil úhrnný vývoz zboží 8,8bn. USD, úhrnný dovoz zboží dosáhl 18,5bn. USD. Negativní platební bilance zahraničního obchodu činila 9,7bn. USD, byla vyšší o 13,7 % (meziročně). Míra krytí importu exportem se mírně zhoršila proti roku 2004 na 47,5 %. Úhrnný vývoz zboží v roce 2005 rostl meziročně 10% mírou¹⁸¹, což bylo dvakrát méně než v roce 2004. Zpomalení v exportu zboží bylo způsobeno hlavně poklesem vývozu lodí. Naopak ale vysoké ceny nafty na světových trzích napomohly k velkému růstu hodnoty exportu ropných produktů. Meziroční růst úhrnného dovozu zboží byl v tomto roce na úrovni 12,5 %, o 3,8 procentního bodu víc ve srovnání s rokem 2004. Největší přínos na růstu celkového dovozu měly především pracovní stroje a zařízení a telekomunikační zařízení, rostl také dovoz kapitálových statků.¹⁸²

Celkové exporty zboží činily v lednu a únoru 2006 1,4bn. USD, celkový import v této době dělal asi 2,9bn. USD. Deficit zahraničního obchodu vzrostl o 32,2 % proti tomuto období v minulém roce. Míra krytí importu exportem byla na 49 %, což ve srovnání se stejným obdobím v roce 2005 znamenalo zhoršení o 3,8 procentního bodu.¹⁸³

Tab. 4.12. Bilance běžného účtu (v % jako podíl HDP)

1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
-6,8	-7,0	-2,5	-3,7	-8,6	-7,1	-5,1	-6,3

Tab. 4.13. Bilance běžného účtu (mil. EUR) (předběžná data za rok 2005)

1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
-1,305	-1,313	-490	-818	-2,097	-1,866	-1,458	-1,964

¹⁸⁰ Croatian National Bank, Bulletin February 2005, s. 12 - 13

¹⁸¹ Vyjádřeno v konstantním směnném kurzu z roku 2002

¹⁸² Croatian National Bank, Bulletin February 2006, s. 12 - 13

¹⁸³ Croatian National Bank, Bulletin April 2006, s. 12

Tab. 4.14. Export zboží a služeb (v % jako podíl HDP) (předběžná data za rok 2005)

1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
39,8	40,9	47,1	48,7	45,5	50,1	50,1	49,4

Tab. 4.15. Import zboží a služeb (v % jako podíl HDP) (předběžná data za rok 2005)

1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
49,1	49,3	52,3	54,6	56,4	57,9	57,2	56,4

Pramen: www.hnb.hr/kazalo/ekazalo.htm, statistics: economic indicators (10.4.2006)

4.5 STÁTNÍ ROZPOČET

Celkový státní rozpočet (s výjimkou příjmů z privatizace) pracoval od března roku 1998 neustále s deficitem.¹⁸⁴

V roce 2000 dosáhl celkový vládní deficit rozpočtu 6,1bn. HRK, což bylo asi o 0,5bn. HRK méně proti původním plánům.¹⁸⁵ Největší deficit rozpočtu byl zaznamenán v září a činil asi 1,1bn. HRK.¹⁸⁶ Celkové příjmy pro rok 2000 činily asi 44 635,7 mil. HRK a celkové výdaje se pohybovaly kolem 49 567,5 mil. HRK.¹⁸⁷

Státní rozpočtový deficit pro rok 2001 (včetně příjmů z privatizace) dosáhl 3,5bn. HRK, tedy 2,1 % předpokládaného HDP (bez příjmů z privatizace činil 8,8bn. HRK, 5,2 % HDP roku 2001). Celkové příjmy vládního rozpočtu byly o 1 % nižší než se plánovalo.¹⁸⁸

Celkové příjmy pro rok 2001 dosáhly 53 503,6 mil. HRK, zatímco celkové výdaje činily 56 723,3 mil. HRK.¹⁸⁹

Vládní deficit za rok 2002 činil asi 9,6bn. HRK, což představovalo 19,5% nárůst ve srovnání s rokem 2001.¹⁹⁰ Celkové příjmy se v tomto roce pohybovaly kolem 69 869,1 mil. HRK, zatímco celkové výdaje dosáhly 71 992,1 mil. HRK.¹⁹¹

¹⁸⁴ Croatian National Bank, Bulletin April 2001, s. 14

¹⁸⁵ Croatian National Bank, Bulletin March 2001, s. 14

¹⁸⁶ Croatian National Bank, Bulletin April 2001, s. 14

¹⁸⁷ Croatian National Bank, Bulletin December 2001, s. 78

¹⁸⁸ Croatian National Bank, Bulletin February 2002, s. 12 - 13

Jak je zřejmé z tabulky 4.16., vládní příjmy dosáhly v roce 2003 78 249,6 mil. HRK, výdaje činily 79 113,1 mil. HRK. Vládní deficit se pohyboval v tomto roce kolem 5,0 % HDP.¹⁹²

Příjmy v roce 2004 byly asi 80 463,5 mil. HRK a výdaje dosáhly 83 131,1 mil. HRK.¹⁹³ Vládní dluh byl na konci roku 2004 celkem 95,5bn. HRK, to představovalo nárůst o 11,9bn. HRK (14,3 %) proti konci roku 2003.¹⁹⁴

Příjmy vlády v roce 2005 činily 85 655,0 mil. HRK, výdaje dosáhly velikosti 87 857,4 mil. HRK.¹⁹⁵ Vládní deficit se v tomto roce pohyboval kolem 8,4bn. HRK, což představovalo 3,6 % předpokládaného HDP.¹⁹⁶

V lednu 2006 činily příjmy vlády 7,0bn. HRK. Ve srovnání s tímto měsícem v roce 2005 to znamená vzrůst ve výši 10,1 %. Výdaje v tomto období se pohybovaly okolo 7,5bn. HRK, což je ve srovnání s lednem 2005 o 2,5 % méně. Deficit ústřední vlády byl v lednu 2006 0,9bn. HRK, což představuje opět pokles v porovnání s lednem 2005 (1,7bn). Ústřední vládní dluh dosáhl koncem ledna 107,0bn. HRK – o 217,4 mil. HRK více než v lednu 2005.¹⁹⁷

Tab. 4.16. Vládní příjmy a výdaje (v mil. HRK)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Příjmy	44 635,7	53 503,6	69 869,1	78 249,6	80 463,5	85 655,0
Výdaje	49 567,5	56 723,3	71 992,1	79 113,1	83 131,1	87 857,4

Pramen: Croatian National Bank, Bulletin December 2005, April 2006, s. 62

¹⁸⁹ Croatian National Bank, Bulletin December 2001, s. 3 - 4

¹⁹⁰ Croatian National Bank, Bulletin March 2003, s. 42

¹⁹¹ Viz tabulka 4.16.

¹⁹² Croatian National Bank, Bulletin March 2004, s. 44

¹⁹³ Viz tabulka 4.16.

¹⁹⁴ Croatian National Bank, Bulletin February 2005, s. 13

¹⁹⁵ Viz tabulka 4.16.

¹⁹⁶ Croatian National Bank, Bulletin March 2006, s. 13

Tab. 4.17. Deficit státního rozpočtu (v % jako podíl HDP)

1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
-	-6,5	-7,1	-6,7	-4,5	-4,8	-4,6	-3,4

Tab. 4.18. Vnější dluh (mld. EUR, konec roku)

1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
9,173	10,101	12,109	13,458	15,055	19,811	22,781	25,541

Tab. 4.19. Vnější dluh (v % jako podíl HDP)

1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
47,6	54,1	60,6	60,7	61,5	75,5	80,2	82,5

Tab. 4.20. Vnější dluh (v % jako podíl exportu zboží a služeb)

1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
119,4	132,2	128,7	124,6	135,3	150,8	160,0	167,0

Tab. 4.21. Vnější dluhová služba (v % jako podíl exportu zboží a služeb)

1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
12,3	21,1	23,6	26,2	27,4	20,1	21,3	23,7

Pramen: www.hnb.hr/kazalo/ekazalo.htm, statistics: economic indicators (10.4.2006)

¹⁹⁷ Croatian National Bank, Bulletin April 2006, s. 13 – 14

5 ZÁVĚR

Chorvatsko patřilo mezi nejbohatší státy bývalé Jugoslávie. Válka po jejím rozpadu způsobila v Chorvatsku značné ekonomické škody a zhoršila výchozí podmínky pro přeměnu hospodářství z centrálního plánování na tržní princip. V první fázi transformace, která trvala v letech 1991 – 1993, tedy v letech kdy ještě trvaly boje, mělo Chorvatsko jednu z nejvyšších inflací ze srovnávaných zemí střední a východní Evropy. Přelom nastal v letech 1993/94, kdy se zastavil pokles růstu HDP a inflace začala klesat.

V poválečných letech začala postupně růst produkce a začaly fungovat instituce důležité pro ekonomický rozvoj. Země se začala pomalu ale jistě zapojovat do mezinárodního obchodu a světových finančních trhů. Jak již bylo řečeno, inflace od roku 1994 klesala a držela se na relativně nízké úrovni oproti předchozí hyperinflaci. Míra nezaměstnanosti byla celá 90. léta vysoká a pohybovala se nad hranicí 15 %, např. na konci roku 1995 činila registrovaná míra nezaměstnanosti 17,6 %¹⁹⁸. Velký nárůst zaznamenala obzvláště v roce 1997.

Válka a vysoká inflace také výrazně zhoršily již tak špatnou situaci v bankovním sektoru. Hned zpočátku 90. let prošlo chorvatské bankovníctví krizí, při které zkrachovalo či se stalo insolventními mnoho bank. Celkové náklady na sanaci škod v bankovním sektoru v letech 1989-96 byly odhadovány na 22 % HDP roku 1997.¹⁹⁹ Rok 1998 odstartoval druhou krizi, opět zkrachovala řada bankovních ústavů.

Po roce 2000 se zrychlil růst HDP, mimo jiné podporován rychle se rozvíjejícím turistickým průmyslem. Podařilo se dosáhnout relativně vysoké úrovně makroekonomické stability. Inflace v tomto období byla mnohem nižší a držela se na poměrně stabilní úrovni. Stabilita měny byla také na vysoké úrovni. Míra nezaměstnanosti nadále klesala a v současné době se drží pod 15 % hranicí. Dařilo se snižovat deficity státního rozpočtu, vnější dluh ale přesto rostl. Bankovní sektor se konsolidoval, dále se rozrůstal a s ním také jeho kontrola. Chorvatsko je otevřenou ekonomikou, jejíž zahraniční obchod byl do značné míry liberalizován, je členem WTO a podepsalo mnoho bilaterálních dohod o volném obchodu.

¹⁹⁸ Viz tab. na s. 29

Chorvatské hospodářství má však nadále své slabiny a je toho hodně, co je třeba zlepšovat. Přestože již byly provedeny četné strukturální reformy, proces restrukturalizace v oblasti podnikání spolu s privatizací byly stále odkládány. Byla učiněna opatření na zvýšení kontroly výdajů v oblasti zdravotnictví a důchodového systému. Reformy by potřebovalo zejména školství a především soudnictví, které i nadále bojuje s korupcí. Velkým problémem je také dohled na respektování práv menšin, zejména Srbů.

Chorvatsko se dnes již dá považovat za fungující tržní ekonomiku. Nebude trvat dlouho a bude schopno vyrovnat se zahraniční konkurenci a obstát uvnitř Evropské unie.

¹⁹⁹ Šonje, Vujčić, 1999, s. 11

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Zeman, K., Rodová, V.: Tendence a perspektivy: ekonomický růst v zemích střední a východní Evropy
Útvar hlavního ekonoma ČSOB Praha 1996

Košťák, V. a kol.: Jugoslávie, Praha: Institut zahraničního obchodu: PRESSFOTO, 1982, 1. vydání, 188 s.

Pirjevec, J.: Vznik, vývoj a rozpad Karadjordjevicovy a Titovy Jugoslávie 1918 – 1992, Argo 2000, 1. vydání, 537 s.

Průcha, V. a kol.: Hospodářské dějiny evropských socialistických zemí, Praha: Svoboda, 1977, 1. vydání, 606 s.

Pelikán, J., Tejchman, M.: Dějiny Jugoslávie (1918 – 1991), Karolinum, 1994, 1. vydání, 89 s.

Hospodářské noviny, 3.1.1992

TOP č. 23/91, 31/91

Internetové zdroje

Chorvatská národní banka - www.hnb.hr

Šonje, V., Vujčić, B.: Croatia in the second stage of transition, 1994 – 1999, Croatian National Bank (www.hnb.hr), 1999, 45 s.

www.hnb.hr: bulletins, annual report summary 1997

www.hnb.hr/kazalo/ekazalo.htm

EU a Chorvatsko – www.mei.hr

Croatia 2000 Progress report, European commission:

www.mei.hr/Download/2005/11/11/2005_progress_report_hr.pdf

www.dzs.hr - Central bureau of statistics

www.sk.wikipedia.org/wiki/Chorv%c3%A1tsko

Slovinská národní banka - www.bsi.si

Srbská národní banka - www.nbs.yu

www.czso.cz